

**УНИВЕРЗИТЕТ „СИНГИДУНУМ“
ДЕПАРТМАН ЗА ПОСЛЕДИПЛОМСКЕ СТУДИЈЕ
БЕОГРАД**

**УПРАВЉАЊЕ БИЛАНСОМ БАНКЕ
МАСТЕР РАД**

МЕНТОР:
др Мирољуб Хацић

СТУДЕНТ:
Владимир Арсић 400188/2012

Београд, 2014.

САДРЖАЈ

1. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП ИСТРАЖИВАЊУ	5
1.1 Актуелност истраживања.....	5
1.2 Предмет истраживања.....	5
1.3 Циљеви истраживања.....	5
1.3.1 Научни циљ истраживања.....	5
1.3.2 Друштвени циљ истраживања.....	6
1.4 Методе истраживања	6
1.5. Хипотеза истраживања.....	6
2. ФИНАНСИЈСКО ИЗВЕШТАВАЊЕ У БАНКАРСТВУ.....	7
2.1 Предмет финансијске анализе	7
2.2 Биланс стања банке.....	8
2.2 Банкарски агрегати	12
2.3 Биланс успеха банке.....	13
2.4 Извештај о новчаним токовима	15
2.5 Напомене уз финансијске извештаје.....	22
3. УПРАВЉАЊЕ БИЛАНСОМ СТАЊА БАНКЕ	24
3.1 Управљање односом између активе и пасиве (ALM CONCEPT).....	26
3.2 Одбор за управљање активом и пасивом.....	27
3.3 Управљање капиталом.....	28
3.4 Регулаторни приступ управљању капиталом – Базелски споразум.....	28
3.5 Управљање пасивом (средствима) банке.....	32
3.6 Анализа структуре пасиве.....	34
3.7 Ефекти управљања пасивом на банкарско пословање	35

4.РИЗИЦИ У БАНКАРСТВУ	36
4.1 Кредитни ризик	37
4.2 Тржишни ризик	40
4.3 Каматни ризик	41
4.4 Ризик ликвидности.....	42
4.5 Оперативни ризик.....	44
4.6 Ризик улагања банке.....	45
4.7 Правни ризик	46
4.8 Пословни ризик	46
4.9 Стратешки ризик.....	46
4.11 Управљање банкарским ризицима	48
5. РАЦИО АНАЛИЗА У ПОСЛОВАЊУ БАНКЕ.....	50
5.1 Показатељи ликвидности.....	51
5.2 Показатељи рентабилности	52
5.3 Показатељи активности	53
5.4 Показатељи финансијске структуре	54
5.5. Показатељи тржишне вредности.....	55
6.УПРАВЉАЊЕ БИЛАНСОМ УСПЕХА БАНКЕ	58
6.1 Управљање приходима банке.....	58
6.2 Управљање каматним и некаматним расходима банке.....	61
6.3. Управљање оперативним трошковима банке	62
6.4. Управљање нето каматном маргином.....	63
6.5 Нови трендови у банкарском пословању	64
7. КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ПОСЛОВАЊА ТРИ БАНКЕ (КБЦ БАНКА, PROCREDIT БАНКА, ERSTE БАНКА).....	67
7.1 Анализа финансијских извештаја КБЦ банке.....	67

7.2 Анализа финансијских извештаја Erste банке	71
7.3 Анализа финансијских извештаја Procredit банке.....	76
7.4 Дискусија о резултатима компаративне анализе.....	81
7.5 Анализа хипотеза.....	91
8. ЗАКЉУЧАК.....	92
ЛИТЕРАТУРА.....	94
СПИСАК СЛИКА.....	96
СПИСАК ТАБЕЛА	97

УВОД

Процес управљања банкарском активом и пасивом прати и низ одређених финансијских ризика који га чине сложеним и специфичним, а који ће бити објашњени у раду.

У теоретском делу рада представљени су основни појмови и дефиниције биланса банке с освртом на активу и пасиву банке. Посебна пажња је посвећена билансу стања и билансу успеха банке.

Што се тиче структуре самог рада, рад ће бити подељен у шест целина.

Први део рада ће разматрати методолошки приступ истраживању.

Други део рада разматра процес финансијског извештавања у банкарству.

Трећи део рада се бави управљањем билансом стања.

Четврти део рада бави се ризицима у банкарству.

Пети део рада се бави рацио анализом у пословању банке.

Рацио анализа подразумева испитивање дванаест финансијских индикатора који се тичу: рацио ликвидности, рацио финансијске структуре, рацио активности итд.

Шести део рада разматра управљање билансом успеха банке.

Седми део рада разматра компаративну анализу пословања три банке (KBC Banka, Procredit Banka, Erste Banka).

Компаративна анализа се састоји од финансијске анализе дванаест индикатора за три посматране банке кроз три године.

Истраживање је подразумевало и анализу хипотеза, које су доказиване, и чији резултати су директно повезани са пословним резултатима банака. Након компаративне анализе, приступљено је изради графикана, дискусији о сваком од испитиваних индикатора. Графици су показивали тренд одређеног индикатора током три посматране године. Главна хипотеза која је садржавала три помоћне успешно је доказана и обрзложена.

Рад се завршава закључним разматрањима и најавом будућих истраживања.

1. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП ИСТРАЖИВАЊУ

1.1 Актуелност истраживања

Способност сваке банке, у данашњим савременим условима банкарског пословања, се огледа у могућности да привуче што већи број клијената, развије палету банкарских производа и услуга, направи оптималан однос између прихода и расхода, смањи дејство финансијских, кредитних и оперативних ризика који се појављују на банкарском тржишту.

Наравно, тај задатак банке је веома сложен и на менаџменту банке је да адекватним банкарским механизмима одговори на изазове који су пред њом.

Према томе, веома је важно навести чињеницу да управљање билансом банке представља веома велики распон између могућности банке и реалног стања на финансијском тржишту те да је неопходно извршити рационализацију мера које банка може да употреби да би остварила што бољу позицију у једном савременом банкарском окружењу.

1.2 Предмет истраживања

Предмет истраживања овог мастер рада представља изучавање процеса управљања билансом банке и на који начин је тај процес остварив у данашњим, савременим условима банкарског пословања.

Предмет истраживања овог рада могуће је поделити на три дела: теоретски, практични и оперативни.

1.3 Циљеви истраживања

1.3.1 Научни циљ истраживања

Научни циљ истраживања представља осветљавање кључних тачака у управљању билансом, садржај и процес менаџмента, продубљавање сазнања.

1.3.2 Друштвени циљ истраживања

Друштвени циљ истраживања представља унапређење менаџмента активе и пасиве у функцији побољшања ефикасности пословања банака.

1.4 Методе истраживања

Методе истраживања које су коришћене у раду су:

- Анализа садржаја,
- Анализа и синтеза,
- компаративна анализа пословања на примеру 3 банке (KBC banka, Erste banka, Procredit banka) укључиваће и динамичку анализу пословања. Динамичка анализа пословања подразумева вишегодишње посматрање финансијских извештаја – биланса стања, биланса успеха и извештаја о токовима готовине. Разлог за динамичко праћење лежи у томе да је потребно анализирати тренд великог броја индикатора који се истражују у ратио анализи. Цела компаративна анализа је сумирана и дискутована у финансијској анализи.

1.5. Хипотеза истраживања

Генерална хипотеза рада: „Ефикасан ALM (assets and liability management – управљање активом и пасивом) унапређује ефикасност пословања банке“.

На основу главне хипотезе могу се извући посебне хипотезе:

- Анализа финансијских извештаја доприноси бољем управљању приходима и расходима банке.
- Динамичко посматрање ратио показатеља представља најбољи начин за управљање билансом једне банке.
- Посматрани индикатори ратио анализе, који говоре о активности, ликвидности, рентабилности, финансијској структури банака, у директној су корелацији са пословним резултатима посматраних банака.

Разрађивањем ове три посебне хипотезе ће се доћи до разраде главне хипотезе.

2. ФИНАНСИЈСКО ИЗВЕШТАВАЊЕ У БАНКАРСТВУ

2.1 Предмет финансијске анализе

За успешно управљање финансијама у предузећу, неопходна је и активност анализе финансијског пословања (или финансијска анализа). Као што је финансијско планирање део интегралног планирања, а финансијска контрола део интегралне контролне функције, тако је и финансијска анализа саставни део комплексне пословне анализе предузећа. Међутим, потребно је идентификовати проблематику финансијске анализе. Чини се да предметна проблематика анализа финансијског пословања није дискутабилна. Већ сама чињеница, да је објект њених стручних преокупација подручје деловања комплексне финансијске функције у предузећу, говори у прилог схватања да она треба да обухвата испитивање свега оног што представља на било који начин финансијску екстерну или интерну трансакцију или ситуацију. Исправан приступ одређивању предметне проблематике финансијске анализе (као дела комплексне пословне анализе) је онај који полази од схватања да она треба да подвргне посматрању, испитивању, оцењивању и формулисању дијагноза свих оних пословних процеса и ситуација који представљају домен интегралне финансијске функције у организацији. Јер, она се и назива финансијском анализом зато што анализира комплетно дејство финансијске функције. Због тога је њена права проблематика стручно испитивање и оцењивање:

- остварења општих принципа финансијског пословања (продуктивност, економичност, рентабилност),
- остваривања посебних принципа финансијског пословања (ликвидност, стабилност, сигурност),
- дејства интерних и екстерних фактора финансијске политике,
- одлука финансирања (сопственог и туђег),
- примена правила финансирања извора средстава (однос сопствених и туђих средстава),
- примена правила финансирања имовине (златног билансног правила),
- целисходности утврђених трајних и повремених пословних потреба,
- сврсисходности и рентабилности инвестиционих програма,

- целисходности прибављања дугорочних финансијских зајмова,
- целисходности коришћења краткорочних кредита,
- целисходности заједничких улагања са иностраним партнером,
- оправданости коришћења иностраних робних, девизних и финансијских кредита,
- економске оправданости прихваћеног начина међународног плаћања,
- оправданости уговорених валутних курсева,
- целисходности коришћења банкарских услуга,
- начина коришћења извора средстава самофинансирања,
- целисходности финансирања (кредитирања) пословних партнера новцем и робом,
- конкретне интерне финансијске трансакције између предузећа,
- ефективност пословања с хартијама од вредности.

На основу парцијалних и комплексних анализа свих ових појава, финансијска анализа формулише дијагнозу финансијског стања предузећа, да би затим сачинила и финансијске краткорочне, средњорочне или дугорочне прогнозе, као врло значајне елементе комплексне пословне дијагнозе и прогнозе, без којих се не може дефинисати пословна политика предузећа.

Разуме се да се анализа свих ових финансијских категорија мора вршити стручно, коришћењем одређених метода анализирања – класичних и савремених. Међутим, погрешна би била оријентација на чисто квантитативне методе, јер је солидна квалитативна финансијска анализа полазна основа за све каснија квантифицирања, која се могу примењивати у овој материји.¹

2.2 Биланс стања банке

Постоје два разлога зашто је анализа биланса стања интегрални део процене финансијских институција:

- високи левериџ,

¹. Жаркић Јоксимовић Н., *Управљање финансијама*, Београд, 2009.

- регулаторни захтеви капитала.²

Реч „биланс“ потиче од латинске речи „bilanx“ што значи вага. У банкарству се он користи да означи:

1. равнотежу између активе и пасиве
2. равнотежу између токова – дохотка и потрошње, са пресеком на одређени дан.

Процена релативног обима зрелости и разлике валуте у билансу стања, могу да помогну креаторима политика да измере размену између одбране каматне стопе и прилагођавања номиналне стопе размене.³

Финансијски извештаји служе да представе додатне информације о ставкама укључујући финансијски извештаје и да представе финансијске информације.⁴

Финансијско извештавање у банкама се може схватити као процес праћења пословних догађаја и трансакција приказан кроз сет финансијских извештаја: поменути и обрађени биланс стања банке, биланс успеха банке, извештај о новчаним токовима, напомене уз финансијске извештаје. Наравно, оно што је заједничко за сва три поменута финансијска извештаја је да се добијене информације добијају на основу мерења основних пословних догађаја и трансакција, обавеза и власништва.

Финансијски извештаји су део годишњег извештаја компаније и обухватају⁵:

- биланс стања,
- биланс успеха,
- извештај о новчаним токовима,
- извештај о променама на капиталу и
- напомене уз финансијске извештаје.

Биланс стања банке је преглед њених финансијских позиција, тј. средстава у активи и обавеза у пасиви, те капитала као посебног облика извора средстава. Основни смисао биланса банака је омогућавање увида у структуру и суштину свакодневних а посебно важнијих пословних операција и послова банке. То се нарочито односи на послове мобилизације депозита и одобравање разних врста кредита, пошто биланс у моменту састављања показује стање извора и пласмана банке.

² De Weert F., Bank and insurance capital management, 2011.

³ Allen M., Rosenberg R., Keller C., Setser B., Roubini, balance sheet approach to financial crisis, 2012.

⁴ Gibson C., Financial reporting and analysis, Mason, 2013, стр.50.

⁵ www.crnarupa.singidunum.ac.rs приступљено дана 24.12.2013. године

За биланс банке је битна равнотежа и рочна усклађеност. Уравнотеженим билансом банке сматра се ако су рочно и валутно избалансиране вредности активе и пасиве. Ако банка приходима покрива трошкове, савршено уравнотежен биланс банке захтева да се ликвидним средствима покрије ризик неблагоприятног плаћања.

Рочна усклађеност биланса гарантује покривање ризика неликвидности. Валутна усклађеност активе и пасиве гарантује откривање валутног ризика, услед промене валутног курса. Коначно, солвентност банке се билансно исказује преко деоничког капитала и резерви, чиме се брани пословна стабилност система банке.⁶

Биланс банке може се представити следећом једноставном једначином:

$$[1] \quad S + L = D + T + C$$

где је:

S = хартије од вредности („securities”);

L = кредити („loans”);

D = депозити по виђењу („demand deposits”);

T = орочени депозити („time deposits”) и

C = деонички капитал („capital”).

Биланс стања пословања банака и других финансијских институција се може идентификовати и на основу анализе њихових биланса – и то биланса стања и биланса успеха.

Банка је финансијска институција чије главне активности могу бити груписане у испуњавању три основна задатка: извршавање плаћања, интермедијерство између депонената и тражилаца кредита и пружање финансијских услуга.

Многи комитенти банке захтевају испуњење ових задатака истовремено.

На пример, пословни субјекти држе своја новчана средства на рачунима код банака, иста користе за разна плаћања, врше повлачења средстава и њихово улагање у вредносне папире. Зато се може говорити о својеврсном банкарском производу, који се огледа у укупности услуга које пружају пословне банке, односно приказује употребу

⁶ Лазић, Ј., *Анализа финансијских извештаја банака и других финансијских институција*, Висока пословна школа струковних студија, Београд, 2009, стр 98.

средстава банке (новац и резерве на рачуну код Централне банке или код других банака, пласмани у хартије од вредности и пласмани у кредите). Обавезе представљају књиговодствену вредност невластичких (депозити, средства по основу емитованих хартија од вредности и узети кредити), а акцијски капитал власничких права на имовину банке, приказану у активи.

Анализа биланса банке заснива се на фундаменталној рачуноводственој идентичности активе и пасиве, тј. обавеза и капитала, која се изражава на следећи начин:

Актива = Пасива

Имовина = Обавезе + Капитал

Обавезе представљају имовину кредитора насупротив приходима банке. Обавезе не обухватају власничку имовину. Између чешће навођених обавеза налазе се прорачунате обавезе и пореска плаћања. Тренутне обавезе су оне које морају да се плате у року од годину дана. Дугорочне обавезе су дугови или делови дуга, који нису дужни да се плате у року од годину дана. Позајмице за будућа пореска плаћања представљају порезе који морају да буду плаћени од профита у текућој години, али доспевају за плаћање касније. Прорачунате обавезе сличне су позајмицама за будућа пореска плаћања која представљају трошак, насупротив профита у текућој години. Најчешћи пример су прорачунате плате, које морају да буду вођене у књиговодству на последњи дан рачуноводственог периода, тако да не коинцидира са последњим даном периода плаћања.⁷

Главни циљ банкарских биланса је контрола кретања развоја билансних позиција активе и пасиве, да би се одржала захтевана профитабилност. Управљање активом и пасивом може се посматрати као процес где су укупна имовина, банке и пласмани и све ванбилансне позиције контролисане и њима се управља.⁸

Банкарски биланси представљају значајну информациону основу за рачуно анализу и конструкцију различитих индикатора за мерење банкарских перформанси. Идентификовање и праћење билансних позиција омогућава оцењивање стања

⁷ Spurga R., Balance sheet basics, financial management for non financial-managers, 1986.

⁸ Јовановић И., *Управљање пасивом банке*, магистарски рад, Подгорица, 2010.

ликвидности и солвентности, износа потенцијалних ризика, као и степена интермедијације банака на тржишту. У том контексту, стопа готовине, стопа ликвидности и стопа капитала, на пример, представљају само неке од одређеног броја индикатора који податке за своје конструисање извлаче из биланса стања, а који служе за сврхе оцењивања перформансне позиције банке, као и за компарацију банкарских позиција у оквиру целине банкарског система.

Анализа и компарација билансних позиција банака са претходним периодима омогућава доношење оцено о перформансама банака, о квалитету управљања банком, о рочној трансформацији и секторској структури средстава.

2.3 Банкарски агрегати

Укупна актива и пасива биланса стања представљају банкарске агрегате – *финансијски потенцијал банке* (пасива), односно финансијске пласмане (актива). Финансијски потенцијал се дефинише као укупност свих извора средстава, тј. збир депозитног потенцијала, кредитних и осталих обавеза и према основном билансном принципу и идентичан је финансијским пласманима. *Финансијски пласмани* су једнаки укупној активи – збиру резерви, пласмана у кредите и пласмана у хартије од вредности. У основне банкарске агрегате се убрајају:

- 1) *финансијски потенцијал,*
- 2) *кредитни потенцијал,*
- 3) *депозитни потенцијал,*
- 4) *кредитни пласмани,*
- 5) *некредитни пласмани и*
- 6) *резерве банке.*⁹

Финансијски потенцијал се дефинише помоћу математичке формуле: [2] $FP = KP + R$, где су KP – кредитни потенцијал и R - резерве.

⁹ Racio analiza, www.ekof.kg.rs преузето дана 16.11.2013.

Кредитни потенцијал се може дефинисати као разлика депозитног потенцијала и недепозитног потенцијала. Приказује се помоћу формуле: [3] $KP = DP - NDP$, где су DP – депозитни потенцијал и NDP – недепозитни потенцијал банке.

Депозитни потенцијал се дефинише као разлика кредитног потенцијала и недепозитног потенцијала банке. Приказује се помоћу формуле: [4] $DP = KP - NDP$, где су KP – кредитни потенцијал и NDP – недепозитни потенцијал банке.

Кредитни пласмани се дефинишу помоћу разлике између укупних пласмана и некредитних пласмана. Могу се исказати помоћу формуле: [5] $KP = UP - NKP$, где су UP – укупни пласмани и NKP – некредитни пласмани.

Некредитни пласмани се дефинишу помоћу разлике између укупних пласмана и кредитних пласмана. Приказују се помоћу формуле: [6] $NKP = UP - KP$, где су UP – укупни пласмани и KP – кредитни пласмани.

Резерве банке се дефинишу као разлика између финансијског и кредитног потенцијала банке. Искузују се помоћу формуле: [7] $R = FP - KP$, где су FP – финансијски потенцијал и KP – кредитни потенцијал банке.

Кредитни потенцијал се посматра као искориштени и слободни кредитни потенцијал. Резерве банке могу бити стварне и планиране.

2.4 Биланс успеха банке

У билансу успеха приказани су приходи и расходи банке у току одређеног обрачунског периода, као и финансијски резултат – нераспоређени профит (добитак) или непокривени губитак.¹⁰

Биланс успеха или рачун успеха или рачун добитка и губитка приказује приходе, расходе и резултат који су остварени у одређеном временском периоду.¹¹

¹⁰ www.megatrend-info.com преузето са сајта 08.12.2013.

¹¹ Шкарић Јовановић К., Теорија и анализа биланса, Економски факултет, Београд, 2010.

Биланс успеха банке представља приказ укупних прихода и укупних расхода, где се као резултат те разлике добија периодични резултат за одређени временски период (за једну пословну годину). У билансу успеха банке групишу се приходи и расходи банке.

У приходе банке спадају:

- *приходи од камата,*
- *приходи од накнада,*
- *приходи од провизија и накнада,*
- *добити умањени за губитке од ХоВ за трговину,*
- *добити умањени за губитке од пословања страном валутом.*

У расходе банке спадају:

- *расходи по основу камате,*
- *административни трошкови,*
- *непословни расходи и*
- *порези и доприноси.*

Периодични резултат може бити позитиван или негативан у зависности од тога да ли је збир укупних прихода већи од збира укупних расхода при чему се остварује позитиван периодични резултат – нето профит, или обрнуто где се остварује негативан периодични резултат – нето губитак. Биланс успеха одражава профитабилност саме банке и што је периодични резултат бољи то је и профитабилност банке већа као веома битна одредница перформанси банке. Према томе, добијени *нето резултат*, као разлика између укупних прихода и укупних расхода, представља оцену успешности менаџмента банке. Такође, биланс успеха омогућава идентификовање каматног прихода, где се умањењем за износ каматног расхода добија *каматни приход*. Наиме, други главни извор банкарских прихода представља *некаматни приход*. Када се некаматни приход дода нето каматном приходу добија се некаматни расход који представља опште трошкове банке. Наравно, намера менаџмента банке јесте да се повећа некаматни приход и да се, с друге стране, смањи некаматни расход. Међутим, уколико вредност расхода пређе износ вредности прихода долази до стварања терета

односно дуга банке. Према томе, *дуг банке* представља разлику између некаматних расхода и некаматних прихода банке.

Можемо уочити да биланс успеха пружа менаџменту банке добру информациону основу за повећање своје профитабилности и на тај начин банка се боље позиционира на банкарском тржишту.

2.5 Извештај о новчаним токовима

Активност банака се може замислити као непрестани ток средстава на релацији готовина-готовина. Процес активности започиње издавањем готовине и њеним претварањем у неновчана средства која се на крају процеса продајом производа или услуга конвертују у нову готовину. Неновчана средства (стална средства, залихе, потраживања) могу се сматрати само неопходним транзиторним станицама на путу од издавања новца за прибављање материјалних елемената процеса активности до примања новца од реализације учинака те активности.¹²

Извештај о токовима готовине представља, сагласно Рачуноводственом стандарду - 1 Састављање и презентација финансијских извештаја, обавезан део сета финансијских извештаја како предузећа тако и банака.

Извештај о токовима готовине (cash flow) даје информацију о изворима готовине и смањења готовине. Користи се да би се утврдила расположива новчана средства у предузећу која се могу користити у процесу отплате доспелих обавеза предузећа.¹³

Састављању и презентацији овог извештаја посвећен је посебан Рачуноводствени стандард – 7 Извештај о готовинским токовима.

Овај Рачуноводствени стандард се бави садржином и формом извештаја независно од тога каква је делатност правног лица за које се извештај саставља.

Извештај о новчаном току је основни извор информација о изворима и висини прилива и употребе готовине у одређеном временском периоду.

Код банака пословни процес се састоји у прикупљању готовине и потом њеном конвертовању у потраживања – пласмане, који се наплатом поново претварају у готовину. Смисао ове конверзије састоји се у томе да се из сваког пословног циклуса

¹² www.ekfak.kg.ac.rs

¹³ Барјактаровић Л., *Управљање ризиком*, Београд, 2009.

извуче више готовине него што је у њега уложено. Тај вишак готовине представља, пре свега, реализовани и наплаћени добитак, који остаје стварно за акумулацију. Сагласно овоме, неновчана средства представљају просто неопходне транзитне станице у кружном претварању готовине у готовину посредством различитих пословних и финансијских операција и трансакција.¹⁴

Тај кружни ток готовине у банкама као и у предузећу уосталом има своја два аспекта: интерни и екстерни. *Интерни ток* је по природи регуларан и односи се на улагања готовине у пласмане, учешћа, фиксна средства, трошкове и расходе са циљем да се увећана врате путем наплате пласмана и њима зарачунате камате, пружања услуга, или евентуално продајом фиксних средстава или учешћа.

Екстерни ток је, мање редован, он показује повремене изворе и употребе, односно приливе и одливе готовине у банци и изван њих који доприноси проширењу или сужавању интерног тока. Мисли се, наиме, на примања готовине која потичу из нових задужења или повећања сопствених извора финансирања мимо редовног пословања.

Стална финансијска контрола и управљање овим токовима неопходна је да би се:

1. обезбедило одржање ликвидности банке, односно да би се осигурала способност банке да без одлагања може одговорити доспелим обавезама и захтевима за повлачење депозита, што је претпоставка њеног одржања;
2. сагледала висина слободних средстава која могу бити пласирана те да се тако обезбеди реализација примарног циља банке - пословање са добитком.

Управљање токовима готовине подразумева њихово планирање, али и праћење током периода. Извештавање о токовима готовине се отуда намеће као неопходност, будући да су токови рентабилитета исказани у билансу успеха за ове сврхе неадекватни због разлика између њих и токова готовине у краткорочном обрачуна.

Извештај о токовима готовине се односи на прошлост, јер су у њему исказани приливи и одливи готовине који су остварени у претходној години, представља основу за планирање прилива и одлива готовине у будућности. Без информација исказаних у овом извештају било би тешко, могло би се чак рећи не би било могуће са потребном

¹⁴ Станчић, П., *Извештај о токовима готовине*, Економски факултет, Крагујевац, 2011.

извесношћу предвидети изворе, динамику и висину прилива и висину, динамику и основе одлива готовине у наредном обрачунском периоду.

На основу овог извештаја, могуће је извршити контролу тачности процена о токовима готовине који су планирани за протекли обрачунски период.

Извештај о токовима готовине садржи информације о приливима и одливима (употреби) готовине класификованих према пословним, инвестиционим и финансијским активностима банке.

За информације садржане у извештају о токовима готовине заинтересовани су корисници унутар саме банке (интерни корисници), управа банке, пре свега, али и екстерни корисници као што су друге банке, комитенти банке, Централна банка.

Информације из извештаја, ако се на адекватан начин повежу са информацијама из других финансијских извештаја (биланса стања, биланса успеха и неких рачуна главне књиге) помажу менаџменту банке, али и екстерним корисницима, да добију увид у ликвидност и солвентност банке. Бројне иновације у индустријској технологији, које су се догодиле у последњих неколико деценија знатно су утицале на то да се на методологију утврђивања новчаног тока гледа као на један од значајних инструмената који менаџменту банке стоје на располагању за каналисање капитала у она подручја активности која представљају најповољније алтернативе у датим оквирима. Информације о новчаном току помажу корисницима (управном одбору, менаџменту, банкама, повериоцима, радницима, и др.) у:

- ✓ оцени могућности банке да оствари готовину и готовинске еквиваленте и могућности и потребу банке да искористе те готовинске приливе;
- ✓ у процени способности банке да утиче на износе и временски распоред готовинских токова у сврху прилагођавања промењеним могућностима и околностима;
- ✓ поређењу пословних активности различитих банака, јер новчани ток искључује могућност коришћења различитих рачуноводствених метода за исте трансакције и догађаје који се тичу пословних активности, тако да се мерама билансне политике не може макар, не директно утицати на висину исказаног нето готовинског тока.

Менаџмент банке може стога напред наведене оцене да користи при формулисању:

1. пословне политике,

2. политике дивиденди и

3. политике улагања.

Извештај о токовима готовине пружајући информације о односу прилива и одлива готовине, о подручјима у којима се остварују приливи и о подручјима у којима су лоциране потребе за готовином, омогућава управи да при дефинисању пословне политике препозна основне правце своје пословне активности, на основу висине оствареног нето готовинског тока управа формулише своју политику дивиденди, а према изворима готовине одредиће политику улагања.

Извештај о токовима готовине, када се користи заједно са осталим финансијским извештајима, пружа информације које омогућавају корисницима да процене промене нето имовине ентитета, његову финансијску структуру (укључујући његову ликвидност и солвентност) и његову способност да утиче на износе и временско одређење токова готовине, како би се прилагодио променљивим околностима и могућностима. Информације о токовима готовине су корисне у процени способности ентитета да генерише готовину и еквиваленте готовине и омогућује корисницима да развију моделе за процену и поређење садашње вредности будућих токова готовине различитих ентитета. Оне такође повећавају упоредивост извештаја о пословној успешности различитих јер елиминишу ефекте коришћења различитих рачуноводствених поступака за исте трансакције и инвеститорима извештај о токовима готовине пружа информације потребне да би се:¹⁵

- оценила способност банке да управља готовинским еквивалентима,
- сагледала способност банке да генерише позитивне будуће готовинске токове,
- оценила њена способност да плаћа обавезе,
- оценила способност да плати дивиденде и камате и
- створила могућност да се предвиде потребе за додатним финансирањем.

¹⁵ www.mfin.gov.rs приступљено дана 10.12.2013.

Поред наведеног, извештај се може користити да би биле објашњене разлике између нето добити исказане у рачуну успеха и нето готовинских токова насталих као резултат пословне активности. За разлику од предузећа где високи износ нето готовине и висок степен покривености добитка нето готовином указује на квалитет добитка, код банака високи износи нето готовине, указују на немогућност банке да пласира прикупљена средства са довољним укамаћењем и уз прихватљив кредитни ризик.

Извештај поред прилива и одлива готовине условљених пословном активношћу показује и готовинске и неготовинске ефекте инвестиционих и финансијских активности током одређеног рачуноводственог периода.

Депоненти банке и повериоци банке користе извештај о готовинским токовима у првом реду за процену њене ликвидности.

Извештај о токовима готовине је класификован у три основне групе:

- *готовински токови из пословања,*
- *готовински токови из инвестиционе активности и*
- *готовински токови из активности финансирања.*

Наиме, токови готовине из пословне активности треба да покажу колико готовине се генерише из ове активности и колике су потребе за готовином.

Приливи и одливи из инвестиционе активности корисницима треба да пруже информације о интензитету улагања у реалну имовину и дугорочне финансијске пласмане и о конвертовању истих у готовину.

Готовински токови по основу финансирања указују на висину прилива на својинској или дужничкој основи из окружења и на одливе који настају по основу раздужења, односно враћања улога власницима.

Јасно је да ће од наведена три сегмента садржина другог – приливи и одливи из инвестирања и трећег – приливи и одливи из финансирања бити готово идентична код свих правних лица, али ће садржина првог сегмента приливи и одливи из пословне активности бити различита, јер различите делатности производе различите основе за настанак прилива и одлива готовине.

Делатност утиче, дакле, на различито разврставање одређених прилива и одлива готовине, тако се примера ради, камате ће код банака бити класификоване као приливи и одливи готовине из пословне активности, док код других предузећа могу бити исказане и као приливи и одливи из активности инвестирања или/и активности финансирања.

Пословне активности обухватају готовинске ефекте трансакција и других догађаја који утичу на висину исказане нето пословне добити, односно активности које продукују редовне приходе и расходе банке. У оквиру пословне активности банке готовина се продукује не само кроз наплату камата и накнада, и не троши се само за плаћање зарада, пореза и осталих расхода, већ и промена висине прикупљених депозита и промена висине пласмана одражава директно на токове готовине. У категорију прилива готовине из пословне активности укључују се:

- *приливи од камата и накнада;*
- *приливи по основу смањења датих кредита, депозита и других пласмана банкама, другим финансијским институцијама и комитентима;*
- *приливи по основу повећања депозита банака, других финансијских институција и комитената.*

Као одливи по основу пословне активности укључују се:

- *одливи по основу камата и накнада,*
- *одливи по основу зарада и примљених услуга,*
- *одливи по основу пореза, доприноса и других дажбина,*
- *одливи по основу повећања датих кредита, депозита и других пласмана банкама, финансијским институцијама и комитентима,*
- *одливи по основу смањења депозита банака, других финансијских институција и комитената.*

Инвестициона активност се односе на стицање или отуђивање сталне имовине и осталих финансијских улагања која нису укључена у готовинске еквиваленте.

Приливи по основу инвестиционе активности настају по основу:

- *примљених дивиденди и учешћа у добитку,*

- *продаје некретнина, постројења, опреме и дугорочних улагања и*
- *продаје учешћа других банака и предузећа и удела у заједничким подухватима*

Одливи из инвестиционе активности настају по основу:

- *куповине некретнина, постројења и опреме и других сталних средстава,*
- *куповине учешћа и удела у основном капиталу других банака и предузећа и*
- *улагања у дугорочне хартије од вредности.*

Финансијске активности имају за последицу промене у величини и саставу сопственог капитала и обавеза по основу узетих кредита.

Приливи отуда настају од:

- *издавања акција или других власничких инструмената,*
- *издавања обвезница и*
- *узимања кредита.*

Одливи су условљени:

- *откупом сопствених акција,*
- *отплатом кредита – главница дуга и*
- *исплатом дивиденди.*

У табели 1. приказан је извештај о новчаним токовима за одређени временски период.

Табела 1. Извештај о новчаним токовима

	А. Токови готовине из пословних активности	
	Приливи готовине из пословних активности	
	Одливи готовине из пословних активности	
	Нето прилив/одлив готовине из пословне активности пре повећања или смањења пласмана и депозита	
	Смањење пласмана и повећање депозита (приливи)	
	Нето прилив/одлив готовине из пословне активности пре пореза и доприноса из добити	
	Плаћени порези и доприноси из добити	
	Исплаћене дивиденде	
	Нето прилив/одлив из готовине из пословне активности	
	Б. Токови готовине из активности инвестирања	
	Приливи готовине из активности инвестирања	
	Одливи готовине из активности инвестирања	
	Нето прилив/одлив готовине из активности инвестирања	
	Ц. Токови готовине из активности финансирања	
	Прилив готовине из активности финансирања	
	Одливи готовине из активности финансирања	
	Нето прилив/одлив готовине из активности финансирања	
	Д. Нето повећање/смањење готовине	
	Е. Готовина на почетку периода	
	Ф. Позитивне/негативне курсне разлике по основу прерачуна готовине	
	Г. Готовина на крају периода	

2.5 Напомене уз финансијске извештаје

Напомене уз финансијске извештаје представљају додатне информације о сету финансијских извештаја (билансу стања, билансу успеха и извештају о новчаним токовима). Пружају објашњење за сваку билансну позицију и морају бити прецизни,

видљиви и прегледни да би на адекватан начин одразили значај сваке билансне позиције у финансијском извештају. Према томе, може се рећи да напомене уз финансијске извештаје имају *нормативну вредност* јер морају да испоштују правила Међународних Рачуноводствених стандарда 1 који захтевају да информације буду прецизне и јасне да би финансијски извештаји били истинити и валидни. Друго, напомене морају да пруже информације о оснивању, пословном седишту банке, банкарској делатности итд.

Трећа битна карактеристика напомена се односи на информације о обрачунској основи за састављање финансијских извештаја банке. Обрачунска основа може бити различитог карактера као што је: садашња вредност, историјски трошак, амортизована вредност итд.

Из претходно наведеног се може закључити да је различита обрачунска основа за разне билансне позиције које се различито приказују помоћу напомена.¹⁶

Наредна, последња карактеристика напомена представља примена рачуноводствених политика које на најбољи могући начин могу послужити да прикажу, нпр.отпис сталне имовине банке где се применом неких од дозвољених метода може утицати на висину пословног резултата банке. Наравно, не постоји универзална форма напомена уз финансијске извештаје јер се делатност банака разликује, стога су напомене прилагођене различитим банкарским делатностима.

На крају, неопходно је навести чињеницу да информације које се добијају из сета финансијских извештаја, употпуњене информацијама из напомена, може се створити одговарајућа слика о финансијском положају банке, приносном положају и ствара се реална слика о пословању банке.

Према томе, напомене уз финансијске извештаје служе да корисницима једног финансијског извештаја омогуће прегледност приликом његовог коришћења и јасно сагледавање финансијске позиције банке на банкарском тржишту.

¹⁶ Ћириловић Д., *Извештај о новчаним токовима*, Институт за право и финансије, Београд, 2009.

3. УПРАВЉАЊЕ БИЛАНСОМ СТАЊА БАНКЕ

У претходном поглављу смо дефинисали појам биланса стања банке као двострани преглед имовине и извора те имовине, тј.активе и пасиве као и да се оствари равнотежа између позиција aktive и пасиве биланса. Биланс стања представља израз финансијске ситуације. Битно се разликује од биланса стања трговачких, производних и осталих финансијских институција. У банци се доносе бројне одлуке о структури извора средстава и њиховог пласмана. Све одлуке су усклађене, а главни циљ банке је: увећање профита уз задовољење жеља клијената. Суштина интегрисаног начина управљања активом и пасивом је битна суштина концепта управљања активом и пасивом.

Менаџмент једне савремене банке мора да усклади износе, структуру и приходе и расходе. Такође, неопходна је усклађена контрола aktive и пасиве. Усклађеност значи да је неопходно направити стратегију повећања прихода, а смањити трошкове на оптимални ниво.¹⁷

У табели 2 дат је приказ основне структуре биланса стања банке

Табела 2. Основна структура биланса стања банке

ОСНОВНА СТРУКТУРА БИЛАНСА СТАЊА	
1) Краткорочни кредити	
- кредити комитентима	
- пласмани ХоВ	
2) Дугорочни	
- Дугорочни кредити	
3) Пласмани другим банкама	
- Остали пласмани	
АКТИВА	
I ДИНАРСКИ ПЛАСМАНИ	
II СРЕДСТВА БАНАКА КОД НБС	
III ДЕВИЗНИ ПЛАСМАНИ И ПОТРАЖИВАЊА	
- потраживања од иностранства	
- краткорочни кредити комитентима	
- дугорочни кредити комитентима	
- потраживања од других банака	
- депонована девизна штедња	

¹⁷ Лукић Р., *Банкарско рачуноводство*, Економски факултет, Београд, 2002.

IV ДЕВИЗНА СРЕДСТВА И ЕФЕКТИВА
- девизни рачуни код страних банака
- страна ефектива у трезору
V ТРАЈНА СРЕДСТВА И УЛОЗИ
- грађевински објекти и опрема
- опрема
- трајни налози
1. ДИНАРСКИ
- Краткорочни
- дугорочни
2. ДЕВИЗНИ
- динарски депозити грађана
- девизни депозити грађана
- Динарске
- Девизне
VI ОСТАЛА АКТИВА
ПАСИВА
I ДЕПОЗИТИ
II ОБАВЕЗЕ ПРЕМА НБС
III ОБАВЕЗЕ ПРЕМА ДРУГИМ БАНКАМА
IV ОБАВЕЗЕ ПО ИЗДАТИМ ХоВ
V ОБАВЕЗЕ ПРЕМА ИНОСТРАНСТВУ
- ино кредити
VI КАПИТАЛ, РЕЗЕРВЕ И ДУГОРОЧНА РЕЗЕРВИСАЊА
- трајни капитал
- акцијски капитал
- укупне резерве
- нераспоређени добитак
- дугорочна резервисања
- расходи и приходи (салдо)
VII ОСТАЛЕ ОБАВЕЗЕ
- динарске
- девизне
VIII ОСТАЛА ПАСИВА

Да бисмо објаснили концепт управљања билансом стања банке, неопходно је да извршимо *оцену бонитета банке* помоћу **рацио бројева**. Рацио бројеви (показатељи) представљају: *ликвидност, портфолио менаџмент, кредитни ризик, управљање обавезама и капиталом, ефикасност и продуктивност*. Ликвидност се може дефинисати као способност банке да благовремено измири доспеле обавезе. За осигурање ликвидности се користи ликвидна актива, као и новац прибављен у форми краткорочних обавеза.

Први показатељ ликвидности се утврђује као однос између просечне готовине и краткорочних ефеката и просечне укупне активе. *Други рацио ликвидности* представља однос између просечног нето зајма и просечних депозита. Трећи рацио ликвидности

представља однос између просечног нето зајма и просечних депозита. Нето зајам се дефинише као разлика између укупног зајма и ненаплаћеног зајма (главнице и камате).

Уколико је рацио већи од 1, банка се задужује за потребе давања зајмова. *Четврти рацио показатељ* представља однос између просечних обавеза и просечне укупне активе.

Рацио портфолиа представља однос између тржишне вредности ефеката и књиговодствених ефеката. Повећање тржишне вредности иницира побољшање успешности банке. Основни елементи укупне активе су: резерве, новчани елементи, инвестиције у хартије од вредности, зајмови, остала актива. Наравно, процес управљања активом и пасивом, тј. билансом стања банке, прати и низ финансијских ризика међу којима се највише издваја каматни ризик и валутни ризик, тржишни ризик, ризик ликвидности итд. Према томе, неопходно је приметити чињеницу да је неопходно да управљање билансом банке буде заштићено од таквих врста финансијских ризика.

3.1 Управљање односом између активе и пасиве

Управљање активом и пасивом подразумева дефинисање стратегијског плана банке, контролу банкарских процеса, ликвидност средстава и обавеза банке. Основни задатак ALM CONCEPT – а је остварење стабилног, широког и сталног растућег тока нето прихода од камата. Задовољење овог циља се постиже оптималном комбинацијом нивоа активе и пасиве и финансијског ризика банке.

На слици 1. приказан је модел управљања односом између активе и пасиве

Слика 1. Модел управљања односом између активе и пасиве

На претходној слици дат је приказ модела управљања односом између активе и пасиве помоћу учешћа на тржишту у односу на остварење профитабилности, корисности средстава у пасиви, текућој стратегији за борбу против дефлације, тј. смањивања новчане масе у оптицају и јачању вредности новца и да се ALM концепт проводи и у будућности.

Концепт управљања односом између активе и пасиве представља краткорочно управљање активом и пасивом. Такође, између позиција активе и пасиве постоји чврста узрочно-последична веза и важно је подвући да билансним позицијама активе и пасиве треба управљати симултано. Овај концепт се појавио крајем 20. века у намери да се банкарски систем заштити од нежељених дејстава финансијских ризика. Суштина ALM концепта подразумева остварење профитабилности уз контролу ризика и адекватност капитала. Наравно, високи ризици представљају узрок губитака у банци. Обзиром да је неопходно централизовано управљање активом и пасивом, дошло је до формирања тзв. *одбора за управљање активом и пасивом*.

3.2 Одбор за управљање активом и пасивом

Одбор за управљање активом и пасивом, као што је поменуто у претходном поглављу, служи за централизовано управљање активом и пасивом. Њега сачињавају:

- ✓ *чланови извршног одбора,*
- ✓ *извршни директори средстава и ликвидности рачуноводства,*
- ✓ *извршни директор за стратешко планирање.*

Ово тело одлучује о:

- ✓ *политици управљања тржишним ризицима,*
- ✓ *дефинисању структуре капитала банке,*
- ✓ *дефинисању политике портфолиа банке,*
- ✓ *дефинисању политике цена,*
- ✓ *дефинисању нових производа,*
- ✓ *извештавању о управљању ризицима и*

✓ *извештавању о степену извршења пословног плана банке.*¹⁸

3.3 Управљање капиталом

Управљање капиталом банке представља кључну функцију банке и начин на који се врши мерење адекватне величине капитала. Такође, анализирају се начини мерења величине капитала као и планирање величине и квалитета капитала банке. Основни смисао управљања капиталом банке представља: интерно и екстерно повећање капитала путем изласка банке на финансијско тржиште (emerging markets). Мерење величине капитала се може остварити помоћу:

- књиговодствене вредности – номиналне вредности GAAP (General accounting principle),
- регулаторног принципа – RAP (regulatory accounting principle) и
- тржишне вредности – најреалније цене по којој су инвеститори спремни да купе банке.

3.4 Регулаторни приступ управљању капиталом – Базелски споразум

Базелски комитет представља тело које окупља централне банке и установе за надзор над банкама из развијених земаља и чине га стручњаци за надзор над банкама из 12 земаља: Белгија, Велика Британија, Италија, Јапан, Канада, Луксембург, Немачка, САД, Француска, Холандија, Шведска и Швајцарска. Базелски комитет је 1987. године предложио да се уведе одређени, унифицирани систем мерења капитала. Гувернери централних земаља „Групе 10“ су прихватили предлог Базелског комитета и 1988. године је усвојен Базелски споразум о капиталу (Capital Accord). Основни разлог оснивања Базелског споразума је била велика забринутост гувернера централних банака земаља „Групе 10“ у циљу спречавања ерозије капитала крупних банака услед међусобне конкуренције.

Оваква дешавања би изазвала велику нестабилност на светском финансијском тржишту. Да би се предупредила могућа нестабилност, постигнут је договор да се пропише *нужна мера капитала* (minimum capital requirement) које банке морају да поседују да би покриле губитке који се не могу покрити из профита. Поред овог циља, такође, оно што

¹⁸Хацић М., *Банкарство*, Универзитет „Сингидунум“, Београд, 2009.

је била основна замисао овог Споразума о капиталу, јесте повећање савесности у пословању. Суштина Споразума о капиталу из 1988. године је био да банке које међународно послују у земљама „Групе 10“ су обавезне да располажу сопственим капиталом од најмање 8% активе укључујући неке ванбилансне ставке. Намера Базелског комитета за банкарску супервизију била је заустављање пада капиталног стандарда у земљама поменуте „Групе 10“. Такође, допринели су стабилности банкарског система и отклонили изворе нелојалне конкуренције. Према томе, поред ових циљева, могу се навести још 2 главна циља *Споразума о капиталу из 1988.године* и то:

- адекватан ниво капитала у међународном банкарском систему и
- лојална конкуренција на тржишту банковних услуга тако да ни једна банка више не може да послује ако нема адекватни обим капитала.¹⁹

Споразум о капиталу из 1988.године је стављао нагласак на адекватност капитала, који је од виталног значаја за снижавање банкарског ризика и ризика од банкрота за његове клијенте, тј. депоненте банке. Док је стари Споразум о капиталу из 1988.године предвиђао нужну меру капитала, нови Споразум сматра да је за одржавање стабилног банкарског система неопходна већа осетљивост на ризик, већу улогу менаџмента банке, надзор над банком и постојање тржишне дисциплине. Такође, садржи низ опција за мерење кредитног ризика и ризика пословања. Стога Нови Споразум о капиталу више пажње обраћа на постојање ризика, надзор над банкама и тржишну дисциплину.

На основу свега наведеног, могу се навести три стуба Базелског споразума који гарантују сигурност финансијског система и здравог пословања:

- *Први стуб: нужни минимум капитала;*
- *Други стуб: поступак вршења надзора над банкама;*
- *Трећи стуб: тржишна дисциплина.*

У складу са претходно наведеним, Базелски комитет предвиђа поштовање сва три стуба базелског споразума да би било обезбеђено нормално спровођење Новог споразума.

¹⁹ Бараћ С., Стакић Б., Хацић М., Иваниш М., *Практикум за банкарско пословање*, Универзитет „Сингидунум“, Београд, 2007.

Први стуб новог Споразума предвиђа поштовање *обавезног минимума капитала*. Обавезни минимум капитала може се дефинисати као правила која дефинишу минимални коефицијент капитала у односу на ризиком пондерисану активу.

Може се закључити да се закључци Базелског комитета заснивају се на основним елементима Споразума о капиталу из 1988.године. Нови Споразум предвиђа мерење ризика који је садржан у активи пондерисаној ризиком. Такође, први стуб покрива мерења кредитног, тржишног и пословног ризика који представља новину новог Споразума.

Кредитни ризик се може дефинисати као ризик од губитка који може настати као последица банкрота клијента или кредитора. Банка се може заштити од банкрота клијента помоћу низа мера у виду смањивања кредитног ризика, нпр. обезбеђење у виду залогa.

Базелски споразум представља поједностављену категоризацију ризика уз могућност непредвиђених губитака. Базелски споразум разматра типичне ризике који се односе на главне категорије зајмова.²⁰

Ниво 3 капитала, састоји се од краткорочних дугова. Ниво капитала 3 може делимично бити искоришћен за тржиште ризика, укључујући валутни ризик и робни ризик. Ниво 2 капитала може бити замењен нивоом капитала 3 до лимита од 250 процената.²¹

²⁰ Muldel C. Aseessing the Danger, Finance and development, December 2012.

²¹ Stephanou C., Mendoza J.C. – Credit Risk Management Under Basel II – An Overview and implementation issues for developing countries, World Bank Policy Research Working Paper 3556,2005.

У табели 3 дат је приказ оквира Базелског споразума

Табела 3. Оквир Базелског споразума

Пондери ризика	0%	10%	20%	50%	100%
Категорије активе	готовина и злато сви суверени (потраживања у националној валути) суверени OECD (друга потраживања) ХоВ	јавни сектор по дискрецији националних супервизора	међународне развојне банке банке OECD банке ван OECD фирме-ХоВ	кредити обезбеђени хипотеком за стамбену изградњу	приватни сектор банке ван OECD суверени ван OECD у страној валути фирме
Кредитни конверзиони фактори	0%	20%	50%	100%	
Категорије ванбилансне активе	Обавезе са оригиналним доспећем до 1 године	краткорочни документовани акредитиви са залогом	гаранције за добро извршење посла друге обавезе са оригиналним доспећем преко 1 године	опште плативе гаранције акцепти споразуми о репродаји и откупу терминске куповине активе	

Други стуб се бави надзором менаџмента банке у управљању ризиком и процене кредитне способности која се у банкарском жаргону назива „унутрашња процена кредитне способности“ коју менаџмент банке мора да развије као и одговарајућу меру капитала сразмерну процењеном ризику. Међутим, процену кредитне способности банке могу вршити и спољне рејтинг агенције за процену кредитне способности.

Према Базелу, одбор за ревизију треба да укључи најмање три члана управног одбора који нису текући или бивши чланови вишег руководства. Чланови руководства не треба да представљају већину одбора за ревизију. Чланови треба да имају знање које одговара дужностима одбора за ревизију. Најмање један члан треба да познаје финансијске извештаје, рачуноводство и ревизију. Да би постојала ефикасност, следећим лицима може да се омогући да редовно присуствују састанцима комитета за ревизију:

генерални директор или члан вишег руководства, интерни ревизор и екстерни ревизор. Управни одбор треба да донесе акциони план за формирање одбора за ревизију.²²

Трећи стуб новог Споразума подразумева појачану тржишну дисциплину банке која се испољава кроз обавезу банке да објављује податке о свом пословању. Захваљујући овој могућности, учесници на финансијском тржишту ће добити адекватне информације о ризичном профилу банке као и степену адекватности капитала којим располаже.

На крају, треба нагласити да је оквир базелског споразума прихватило неколико стотина банака у свету на свој банковни систем. Међутим, обзиром на бројне промене које се тичу унутрашњих мерила адекватности капитала као и процесу управљања ризиком који је сложенији, прописани стандарди долазе у сукоб са претходно наведеним.

3.5 Управљање пасивом (средствима) банке

У пасиви биланса стања банке значајно место заузимају *депозити по виђењу и орочени депозити*. Депозити по виђењу се исплаћују на захтев. Они представљају активу власника депозита, јер је депозит део његове имовине. Са друге стране, за банку депозити по виђењу представљају пасиву, јер власник депозита може пожелети да подигне новац са текућег рачуна, а банка је у обавези да испуни захтев депонента.

Нетрансакцијски депозити представљају примарни извор средстава банака. Разликују се две врсте нетрансакцијских депозита: *штедни депозити* и *орочени депозити*. Штедни депозити подразумевају да се средства могу уплатити или подићи у било које време. Трансакције и обрачун камата евидентирају се у месечним изводима или у штедној књижици коју власник добија при отварању рачуна. *Орочени депозити* представљају депонован новац у банци на тачно утврђено време, после којег се новац може подићи. Комерцијалне банке долазе до недостајућих финансијских средстава позајмљујући од Централне банке, штедионица, других банака и привредних компанија. Средства понуђена од Централне банке називају се *дисконтни или есконтни кредити*.

Капитал банке (*нето вредност банке*) представља недепозитни извор трајно уложен у конкретну банку. Он представља услов за оснивање банке и њено успешно пословање.

²² Стевановић С., *Планирање у условима банкарског пословања*, Београд, 2006.

Структуру капитала чини:

- *примарни капитал и*
- *секундарни капитал.*

Примарни капитал је стално присутан у билансу банке. Чине га акцијски капитал (обичне акције), задржани (нераспоређени) профит, трајне преференцијалне акције и резерве за покривање губитака.

Секундарни капитал банке чине субординиране обвезнице са иницијалним роковима доспећа преко пет година и друге мање важне хартије од вредности.²³

Организација управљања пасивом банке помаже менаџменту банке да изврши бољу контролу над својим обавезама, ликвидношћу и омогућава већу стабилност пословања.

Што се тиче процеса управљања пасивом банке, може се посматрати са теоријског и функционалног становишта.

Теоријски приступ управљања пасивом полази од става: да је банка активан учесник у структурирању својих извора средстава. Функционални приступ управљања пасивом банке полази од става, да менаџмент банке динамички прилагођава изворе својих средстава у тражњи за кредитима, уз смањење ризика и трошкова у банци. На основу функционалног приступа могуће је дефинисати два модела управљања пасивом банке. Први модел се односи на “груписање средстава”, а други модел се односи на повећање профитабилности пласмана банке. Модел “*груписања средстава*” банке ставља акценат на ликвидност банке и дефинисање њених приоритета. Модел “*повећања профитабилности пласмана*” представља процес увећања сопствених обавеза, што има за циљ стварање извора за кредите клијентима.

Наравно, управљање пасивом банке представља комбинацију различитих извора средстава у циљу остварене ликвидности и профитабилности пословања банке. Процес управљања се састоји из 3 нивоа који ће бити приказан у табели 4.

²³Управљање активом и пасивом - www.nbs.co.rs, преузето дана 17.11.2013.

Табела 4. Процес управљања активом и пасивом

ПРВИ НИВО
<i>Управљање обавезама</i>
<i>Управљање капиталом</i>
ДРУГИ НИВО
<i>Управљање позајмљеним краткорочним изворима средстава</i>
<i>Управљање позицијом узетих кредита</i>
<i>Управљање дугорочним дугом</i>
<i>Управљање капиталом</i>
ТРЕЋИ НИВО
+ <i>Каматни приходи</i>
+ <i>Остали приходи оперативног пословања</i>
- <i>Каматни и некаматни расходи</i>
- <i>Оперативни трошкови пословања</i>
- <i>Порез</i>
= НЕТО ПРОФИТ

У овој табели смо видели да основ процеса управљања пасивом банке обухвата укупну пасиву банке која се састоји из обавеза и капитала. Други ниво управљања ставља нагласак на саставне делове пасиве и то:

- *Управљање позајмљеним краткорочним изворима средстава;*
- *Управљање позицијом узетих кредита;*
- *Управљање дугорочним дугом и*
- *Управљање капиталом.*

Трећи ниво даје увид у резултате банкарског пословања преко извештаја о пословању и указује на перформансе биланса банке. Трећи ниво представља завршни део процеса које се посматра на нивоу укупног биланса стања.

3.6 Анализа структуре пасиве

Структура пасиве се састоји од:

- *подбиланс сопствених извора,*
- *подбиланс туђих (позајмљених) извора,*
- *подбиланс неутралних послова и средстава.*

Анализом структуре пасиве одлука менаџмента банке је да одреди висину акцијског капитала. Такве одлуке се тичу позајмљених средстава, количина, цена и услова под којим су средства позајмљена. Анализа структуре пасиве обухвата:

- ✓ *раст пасиве,*
- ✓ *учешће појединих облика пасиве у укупној пасиви,*
- ✓ *учешће штедних депозита,*
- ✓ *учешће орочених депозита,*
- ✓ *депозите привреде и становништва и*
- ✓ *депозите у домаћој и страниј валути итд.*

Управљање структуром пасиве банке омогућава оптималну равнотежу између акцијског и акционарског капитала, диверсификацију ризика улагања у капитал, степен задужености предузећа код банака и формирање односа на финансијском тржишту.²⁴

3.7 Ефекти управљања пасивом на банкарско пословање

Процес управљања пасивом има велики значај за целокупно банкарско пословање. Тежња банака је да прикупљањем штедње становништва оствари веће учешће на финансијском тржишту. Такође, доприноси развоју палете нових банкарских производа, платних картица и развоју картичарства итд. Напуштајући традиционални концепт банкарског пословања и ширењем свог деловања, банке се све више окрећу производима у области осигурања и инвестиционог банкарства. Све значајнија пажња се посвећује кредитном ризику, оперативном и ризику ликвидности, али је, првенствено, сврха управљања пасивом представља увећање профитабилности и капитала.

Наравно, коначни резултат овог процеса је интеграција финансијског сектора. У наредном поглављу више пажње биће посвећено банкарским ризицима на финансијском тржишту.

²⁴ Ђурчић, У., *Банкарски портфолио менаџмент: стратегијско управљање банком, билансом и портфолио ризицима банке*, Нови Сад, Фелтон, 1995.

4.РИЗИЦИ У БАНКАРСТВУ

Банка се током пословања сусреће с низом различитих врста финансијских ризика.

Кључна компонента ефективног управљања ризиком је способност мерења са релативном прецизношћу. Концептуално разумевање математичког изражавања мерења ризика је стога неопходно аналитичко средство за ефективно управљање ризиком. Ово поглавље надгледа структуру формуле и примењиву функцију неких.²⁵

Пословне банке имају за циљ остваривање максималне профитабилности уз прихватљив ниво ризика, како за клијенте, тако и за потенцијалне инвеститоре и акционаре. Банке, обављају велики број разноврсних послова да би биле конкурентне на тржишту и постигле задовољавајући профит.²⁶

Финансијски ризици се састоје од две врсте ризика. Традиционални банкарски ризици – укључујући биланс стања и структуру биланса успеха, кредит, и ризик солвентности – могу да резултују трошком за банку уколико се њима адекватно не управља. Неке врсте ризика, засноване на финансијској арбитражи, могу да резултују профитом уколико су главне категорије неке врсте ризика ликвидност, каматна стопа, и тржиште (укључујући и ризик друге стране).

Обзиром да је управљање ризиком важно за профитабилност банака, њен поглед се мењао током периода времена. 70-их година 20.века, у многим западним земљама, фокус је био усмерен ка ризику каматне стопе и ризику ликвидности који се управља из разних одељења. 80-их година, управљање ризиком банке укључује операције са билансом стања.²⁷

Традиционални банкарски ризици обухватају ризике биланса стања и структуру биланса успеха и ризика солвентности. Они могу да резултују трошковима за банку ако се не управља на прави начин. Ризик трезора, заснован на финансијској арбитражи,

²⁵ Warwick B. Ed. – The Handbook of risk, John Wiley&Sons, 2003.

²⁶ Ерцеговац Д., Момчиловић М., *Инвестициона стратегија пословних банака на финансијским тржиштима*, Београд, 2012.

²⁷ Heffernan S., *Bank and banking modern banking*, John Wiley & Sons, 2005.

може резултовати профитом или трошком ако су главне категорије ликвидност, каматна стопа и тржишни ризик.²⁸

Финансијски ризици су предмет комплексних међузависности могу значајно да увећају свеукупни профил ризика банке, банка ангажована у пословима са страном валутом је нормално изложена ризику валуте, али је такође изложена додатној ликвидности и ризику каматне стопе.

Ризици, углавном, настају као последица негативних утицаја који се одвијају на финансијском тржишту и који могу проузроковати негативне ефекте на целокупно пословање. Из тог разлога, банка мора да поседује посебну организациону јединицу за идентификовање, мерење и процену свих врста ризика с којим се банка често сусреће. Наиме, банка мора располагати одређеним банкарским механизмима да би ублажила негативно дејство финансијских ризика на своје пословање. Такође, банка је дужна да посебним правним актима пропише процедуру за санацију деловања ризика као и идентификацију и мерење величине ризика. Могу се навести неколико врста ризика с којима се банка може срести:

- *кредитни ризик,*
- *тржишни ризик,*
- *каматни ризик,*
- *ризик ликвидности,*
- *оперативни ризик,*
- *репутациони ризик,*
- *ризик улагања банке,*
- *пословни ризик и*
- *стратешки ризик.*

4.1 Кредитни ризик

Кредитни ризик настаје као негативна последица неиспуњења обавеза дужника према банци. Негативне последице се, најчешће, одражавају на финансијски резултат банке и капитал. Кредитни ризик спада у финансијске ризике и често се преклапа са другим

²⁸ Grening H. Brajović S. – Analyzing and managing banking risk, banca d'Italia, 2003.

врстама ризика, попут ризика ликвидности и солвентности, али је често извор других врста финансијских ризика, који се могу појавити у кредитном портфолију банке.

Нарушавање ликвидности банке доводи до појаве кредитног ризика који за последицу има пад квалитета кредитног портфолија банке. *Портфолио* се дефинише као скуп финансијских инструмената: акција, обвезница и других финансијских инструмената који се налазе у власништву банке. Основна карактеристика портфолија је *диверсификација*.

Појам диверсификације се односи на различите врсте ХоВ (хартије од вредности) које се налазе у портфолију банке и што је њихов број већи, тржишни ризик је мањи и обрнуто. Као што је већ поменуто, нарушавање позиције ликвидности банке доводи до појаве кредитног ризика. Губитак ликвидности се може испољити кроз:

- ✓ економски губитак за банке (пословни ризик) и
- ✓ нарушавање репутације (репутациони ризик).

Најчешћи појавни облик кредитног ризика јесу кредитни пласмани који су повезани са пословима са хартијама од вредности (издавање гаранција, авалирање меница) итд.

Управљање кредитним ризиком је један од основних циљева и стратегија управљања ризицима на нивоу банке. У организационом смислу, борд директора банке је одговоран за:

- креирање стратегије управљања кредитним ризиком,
- одређивање лимита изложености кредитном ризику банке и
- обезбеђење одговарајуће инфраструктуре за управљање овом врстом ризика.

Банка мора да формира посебан организациони део који ће се бавити кредитним ризиком. Организациони део банке који је задужен за процес управљања кредитним ризиком је *Одељење за управљање кредитним ризиком*. Њихов задатак је да:

- прати кретање укупног ризичног портфолија банке, тј. да ли се креће у оквиру дозвољених лимита,
- успоставе систем и процедуре за идентификацију, управљање и мониторинг кредитним ризиком.

У оквиру Одељења за управљање кредитним ризиком постоје, такође, одбор за управљање кредитним ризиком, одељење за кредитну анализу и оцену бонитета и одељење средстава.

Одбор за управљање кредитним ризиком извештава о управљању ризицима на нивоу банке, а одговоран је за примену стратегије управљања кредитним ризиком, одобреним од стране борда директора.²⁹

Менаџмент банке састављен од старијих и искуснијих менаџера има веома запажену улогу у управљању кредитним ризиком. Као што је већ наведено, кредитни ризик је у блиској вези са кредитним пласманима. Процедура кредитних пласмана обухвата радње које претходе доношењу одлуке о одобравању кредитног аранжмана. Суштински циљ кредитног процеса је процена ризичног профила банке, степен прихватљивости ризика за банку, процена ризичног профила клијената, тј. трансакције. Кредитни процес обухвата:

- оправданост пласмана средстава у смислу намене, рокова и позитивних ефеката,
- финансијску и пословну способност дужника да сервисира своје обавезе,
- финансијску стабилност дужника,
- уговарање заштитних клаузула итд.

Даља фаза реализације кредитног аранжмана обухвата процедуру кредитне администрације која чини саставни део кредитног процеса која се састоји од:

- *провере комплетне кредитне документације,*
- *мониторинг кредита и*
- *отплата кредита.*

Процес управљања кредитним ризиком је веома сложен задатак за банку јер га чине процес идентификације ризика, мониторинга, мерења изложености банке, организација адекватне контролне функције и обухвата интерну контролу, интерну ревизију и compliance што представља усклађеност пословања са законима, процедурама и стандардима.

²⁹ Матић В., *Банкарски ризик 4: Кредитни ризик*, Банкарство 1-2, Београд, 2008

На слици бр.2 приказана је међузависност различитих врста ризика

Слика 2. Међузависност различитих врста ризика

4.2 Тржишни ризик

Тржишни ризици су, мерено величином изложености банкарске индустрије, у групи водећих финансијских ризика. Реч је о ризицима губитака који могу настати због неповољног кретања фактора тржишних ризика (каматних стопа, девизног курса, цена акцијског капитала или робе), па се зато ови ризици могу реализовати у портфолију дужничких хартија од вредности или акција и портфолију инструмената са којима се активно тргује, другим позицијама билансне активе (пласманима, средствима, инвестиционим активностима банке), али и у позицијама ванбилансне активе.

Као и у случају кредитног, реализацију тржишних ризика прати синхронизовано дејство других, нефинансијких ризика (пословни, репутациони), а врло често су

иницирани оперативним ризичним догађајима.

Ово симултано деловање оперативних и тржишних ризика често отежава њихову правилну идентификацију и може резултирати дуплом калкулацијом капиталних трошкова. Иначе, тржишни ризици су експлицитно документовани, и у случајевима када нису иницирани оперативним ризичним догађајима, релативно се лако идентификују и класификују.

Управљање тржишним ризицима део је Оквира за управљање укупним ризичним профилем банке, односно, стратегија, политике и циљеви управљања тржишним ризицима саставни су део стратегије и политике управљања ризицима на нивоу банке.

У том смислу, ефикасан надзор над укупном изложеношћу банке тржишним ризицима један је од кључних задатака борда директора и старијег менаџмента. Борд директора углавном дефинише стратегију управљања овим ризицима и циљеве - одређује прихватљиви ниво изложености тржишним ризицима на нивоу банке, превентивно осигурава да изложеност банке не пређе прихватљиви ниво и да, сагласно изложености, калкулише потребни економски капитал, осигурава квалитет процеса управљања, од идентификације, мерења и мониторинга, до контроле тржишних ризика.³⁰

4.3 Каматни ризик

Каматни ризик представља један од кључних финансијских ризика за банку. Штитећи се од негативних утицаја кретања каматне стопе, банка мора да спозна изворе и облике каматног ризика. Банка прикупља депозите и усмерава их у кредитне пласмане, вредносне папире и суочава се с појавом каматног ризика. До појаве каматног ризика приликом трансформације краткорочно прибављених средстава у дугорочне пласмане. Услед промена каматних стопа, банкарско пословање је често изложено каматном ризику. При расту каматних стопа, приходи банке опадају јер банка отплаћује своје обавезе по вишим каматним стопама. Уколико банка жели да избегне ризик, неопходно је да изврши ограничење профитабилности и стално да реструктурира биланс. Ако се

³⁰ Матић В., *Банкарски ризик 6: Ризик ликвидности*, Банкарство 5-6/08.

пословна банка изложи дејству високог каматног ризика, то може довести до пропадања таквих банака.

Свака банка као кредитор и зајмотражилац се сусреће с ризиком промене каматне стопе.

У табели бр. 5 приказан је утицај промене каматних стопа на финансијски положај кредитора и зајмотражилаца.

Табела 5. Утицај промене каматних стопа на финансијски положај кредитора и зајмотражиоца

Каматна стопа	Промена каматне стопе	Кредитори	Зајмотражиоци
		Постојећа изложеност	
Променљива каматна стопа	↑ ↓	+	-
Фиксна каматна стопа	↑ ↓	-	+
		+	-

На основу свега изложеног, треба истаћи да се изложеност променама каматне стопе оптимално постиже моделом управљања активом и пасивом (assets and liability management) где управо третира управљање каматним ризиком у структури биланса банке.

4.4 Ризик ликвидности

Ризик ликвидности спада у групу водећих финансијских ризика у банкарству. До појаве ризика ликвидности долази услед промена ликвидне позиције банке, где ликвидна актива није довољна за измиривање обавеза. Најчешћи узроци ризика ликвидности су:

- ✓ кредитни ризик – због високе концентрације ризичне активе у кредитном портфолију банке и
- ✓ тржишни ризик – због постојања неликвидне активе.

Процес управљања ризиком ликвидности представља дефинисан процес управљања ризиком који обухвата низ процедура као што је идентификација, процена ризика, мерење, мониторинг изложености и контрола целокупног процеса. Такође, неопходно је

постојање развијеног информационог система за успешно управљање ризиком ликвидности на дневној основи као и плана обезбеђења средстава за тешко предвидиве и ванредне ситуације, на краatak и дуги рок да би банка могла да ефикасно управља рутинским променама ликвидне позиције. Банка не располаже универзалним механизмом за управљање ризиком ликвидности, већ само одређеним техникама управљања активом и пасивом. Такође, банка мора да изврши моделирање приступа политици депозитног потенцијала у циљу избегавања претеране концентрације средстава као и да пројектује новчани ток (cash flow) у функцији процене изложености ризику ликвидности.

Управљање ризиком ликвидности подразумева и обезбеђивање извора средстава за одржавање оптималног нивоа ликвидности. Важно је да банка идентификује тржиште, испита природу датог тржишта и сигурност улагања на истом. Претходно поменуто се, углавном, односи на међубанкарска тржишта. Стратегијом управљања ризиком ликвидности предвиђени су могући трошкови позајмљених средстава у циљу очувања ликвидне позиције банке. Управљање ризиком ликвидности подразумева одређену структуру:

- *борд директора* који на нивоу банке доносе стратегију управљања ризиком ликвидности,
- *старији менаџмент* који је задужен за примену политике управљања овом врстом ризика која укључује имплементацију и надзор над управљањем информационом системом и контролу управљања ризиком ликвидности и
- *Одбор за управљање активом и пасивом* (ALCO одбор) чији састав чине старији менаџмент из функције трезора и функције управљања ризицима.³¹

На слици бр.3 приказан је процес управљања ризиком ликвидности

³¹Матић В., *Банкарски ризик 6: Ризик ликвидности*, Банкарство 5-6, Београд, 2008.

Слика 3. Процес управљања ризиком ликвидности - Матић, Банкарски ризик, 2003.

4.5 Оперативни ризик

Оперативни ризик припада групи нефинансијских ризика. Присутан је у привредним и непривредним секторима. До њихове појаве долази због оперативних губитака банке који укључују 3 групе фактора и то:

- ✓ *интерни ризични догађаји* – преваре, неадекватне процедуре, интерни пропусти, оперативне грешке, пропусти системске и законске природе.
- ✓ *екстерни ризични догађаји* – елементарне непогоде, катастрофе, ратови, терористичке акције и

- ✓ *неадекватно понашање запослених у односу на изложеност овом ризику.*

Постоји неколико врста оперативних ризика:

1. *ризичи неадекватне или неповољне инфраструктуре,*
2. *технолошки ризичи,*
3. *ризичи операција или пословног процеса,*
4. *ризик људског фактора и*
5. *екстерни ризични догађаји.*³²

Управљање оперативним ризиком представља изазов и за развијеније банкарске индустрије.

Репутациони ризик

Репутациони ризик се односи на могућност настанка губитака услед негативног утицаја тржишног позиционирања банке.

4.6 Ризик улагања банке

Ризик улагања банке обухвата ризике улагања у друга правна лица и у основна средства. Заснива се на одређеним законским ограничењима. Прво законско ограничење налаже да улагање банке у једно лице које није лице у финансијском сектору не сме прећи 10% њеног капитала. Под улагањем се подразумева улагање којим банка стиче удео или акције лица који није лице у финансијском сектору. Друго ограничење налаже да укупна улагања банке у лица које се не налазе у финансијском сектору не сме прећи 60% капитала.³³

³² Матић В., *Банкарски ризик 7: Оперативни ризик*, Банкарство 7-8, Београд, 2008.

³³ Ibidem, стр. 20

4.7 Правни ризик

Правни ризик представља могућност настанка губитака услед казни и санкција проистеклих из судских спорова по основу неиспуњавања уговорних и законских обавеза, као и услед казни и санкција изречених од стране регулаторних тела.³⁴

4.8 Пословни ризик

Пословни ризик спада у групу нефинансијских ризика и настаје као последица смањења прихода. У том случају, банка је приморана да изврши редукцију трошкова и да се прилагоди тренду смањења прихода. Наравно, пословни ризик је веома тешко дефинисати и уоквирити јер је флуидног и неизвесног карактера. Наиме, пословни ризик прати пад цене капитала, пад тражње за кредитима при чему долази до смањења финансијског и депозитног потенцијала банке јер опада пласман и тражња за банкарским кредитима. Претходно поменут неизвесан карактер пословног ризика се најбоље испољава када банка жели да на тржиште пласира нови банкарски производ или услугу, што прати несигурност у погледу прихватања новог производа од стране тржишта, да ли је производ адекватан датом тржишту итд. Према томе, пословни ризик је веома сложен па је њиме потребно управљати на нивоу банке и са становишта корпоративног управљања.³⁵

4.9 Стратешки ризик

Стратешки ризик настаје као последица недостатка стратегије дугорочног развоја у руководећој структури банке што доводи до пословних губитака.³⁶

4.10 Законски ризик

Законски ризик је ризик могућег губитка због неизвесности правног поступка или несигурности у примерни или интерпретацији уговора, закона или регулативе.

³⁴ ibidem

³⁵ Матић В., *Банкарски ризик 9: Пословни ризик*, Банкарство 11-12, Београд, 2008.

³⁶ ibidem

Дефинишући појам оперативног ризика у Новом оквиру капиталне адекватности за банке (Базелски споразум II).

Базелски комитет експлицитно наглашава да он обухвата и законски ризик. Као и остале основне категорије оперативних ризика и законски ризик има веома наглашену карактеристику да се појављује као подкатегорија других типова оперативних ризика (ризичи процеса, људског фактора, система, екстерни оперативни ризичи), па је и у том контексту, покушај дефинисања појма овог ризика сложен. Најшира класификација појавних облика законског ризика обухвата:

- активности банке или њених службеника које нису у потпуности у складу са законом (законски ризик као подкатегорија ризика људског фактора),
- неизвесности у односу на захтеве и резултате примене закона
- (законски ризик као подкатегорија екстерних ризика) и
- релативна неефикасност правног система земље у целини (законски ризик као подкатегорија екстерних ризика).

Оперативни законски ризик у виду активности које нису потпуно у складу са законом, излаже банку одређеним обавезама, односно, онемогућује је да установи одређена законска права за заштиту својих интереса. Ова група ризичних радњи најчешће се манифестује као:

- ризик непрецизне или нетачне уговорне одредбе, као последица грешака приликом стипулације уговора,
- ризик трансакције која није добро документована,
- ризик илегалне или неприменљиве трансакције,

ризик недовољних евиденција, као последица пропуста у процесу или грешке запослених

- ризик грешке приликом узимања инструмената обезбеђења наплате потраживања, или њихове реализације.³⁷

4.11 Управљање банкарским ризицима

Када је реч о финансијским институцијама као што су банке које се баве процесом управљања ризиком, неопходно је дефинисати значење речи „ризик“. Ризик се може дефинисати као промена корпоративне тржишне вредности. Управљање банкарским ризицима се своди на минимизирање апсолутног нивоа ризика. У пракси, изложеност банке ризику је асиметрично. Ова тврдња је оправдана у случају постојања кредитног ризика где изложеност ризику варира у опсегу од 0 до 100%. Основни концепт управљања ризиком је у тежњи да се ризик преведе из домена неизвесности и непознанице у домен спознаје или вероватних оквира. То је системски процес за идентификацију и могућност процењивања штете. Фазе управљања банкарским ризицима су:

- ✓ *идентификација циљева управљања ризиком са мисијом банке,*
- ✓ *анализу ризика, тј. сазнање о природи хазарда, фактору ризика,*
- ✓ *процена ризика и*
- ✓ *мерење ризика што подразумева процену вероватноће штете, фреквенцију или озбиљност.*

За менаџмент банке веома је важно да постоји сазнање о укупној изложености организације ризику, да су одлуке о преузимању ризика донете у складу са одлукама

³⁷ Матић В., Банкарски ризик 8: Законски ризик, Банкарство 9-108/08

менаџмента и да постоји довољан ниво капитала да би се тај ризик амортизовао. Ефикасно управљање ризиком у банкама требало би да обухвати:

- *организациону структуру банке,*
- *свеобухватни приступ управљању ризиком,*
- *снажан информациони систем за извештавање, праћење и контролисање ризика и*
- *периодично разматрање и процену.*

На нивоу банке могу се формирати тзв. комитети за управљање ризиком:

1. *комитет за кредитни и тржишни ризик,*
2. *комитет за инвестиције (праћење перформанси портфолија хартија од вредности),*
3. *комитет за праћење пословних перформанси банке,*
4. *комитет за управљање активом и пасивом*
5. *комитет за надзор оперативног ризика и*
6. *комитет за структурне производе (надзор над сложеним трансакцијама)³⁸*

Управљање ризиком се одвија у оквиру финансијске институције и представља систем техничких операција и спољних регулаторних компоненти у оквиру датог система. Суштина модерног управљања ризиком представљају математички модели процене. Свака већа финансијска институција на свету, укључујући суверенитет централне банке, зависи од модела процене ризика и не може да функционише без њих.³⁹

На крају, треба подвући да је процес управљања банкарским ризицима један сложен и свеобухватан процес који се мора одвијати на нивоу целокупне банке.

³⁸ Вујовић В., *Управљање банкарским ризицима*, Часопис Банкарство бр. 3-4, Београд, 2003.

³⁹ Cronhy M. Galai D., Mark R. – *Risk management*, NZ Mac Grow Hill, 2001.

5. РАЦИО АНАЛИЗА У ПОСЛОВАЊУ БАНКЕ

Банка користи различите финансијске извештаје привредног субјекта као основ за рацио анализу, на основу које постављајући одговарајућа питања доноси одлуку о кредиту. Значај рацио анализе се огледа првенствено у томе што сумира кључне односе и резултате који указују на финансијске перформансе привредног субјекта. Рацио анализа омогућава:

- сагледавање трендова у финансијском пословању привредног субјекта,
- поређење финансијских карактеристика конкретног привредног субјекта са другим привредним субјектима у оквиру исте привредне гране,
- утврђивање међузависности између фактора који утичу на финансијски успех привредног субјекта⁴⁰

У банкарском пословању постоји велики број финансијских индикатора од којих су најпознатији *рацио бројеви*. Рацио бројеви одражавају однос билансних позиција активе и пасиве и изражавају се помоћу математичких формула. Добијени рацио бројеви одражавају пословање банака у одређеном временском периоду тако што се текуће пословање ставља у однос са претходним пословањем. Анализом финансијских извештаја банке добијају се подаци како у садашњим тако и у будућим оквирима. Постоји неколико финансијских показатеља од којих су најпознатији:

- ✓ *показатељи ликвидности,*
- ✓ *показатељи рентабилности,*
- ✓ *показатељи активности,*
- ✓ *показатељи финансијске структуре и*
- ✓ *показатељи тржишне вредности.*

⁴⁰ ibidem

5.1 Показатељи ликвидности

Недостатак ублажавања смањења ликвидности је кључни предуслов како вероватноће, тако и дубине кризе валуте. Званичне резерве, главни бафер за земље тржишта у развоју, могу нагло да клизну у окружење рачуна отвореног капитала због пада у државном приступу међународном тржишту. Пад може бити изазван сумњама инвеститора у валидност домаће политике, као што је пореска одрживост, или смањење апетита за ризиком на растућим тржиштима, што се догађа због кризе негде другде.⁴¹

Индикатори ликвидности представљају способност банака да плаћа доспеле обавезе уз одржање потребног обима и структуре обртних средстава и очувања кредитног бонитета. Постоје два основна рачица ликвидности:

- ✓ општи индикатори ликвидности и
- ✓ ригорозни индикатори ликвидности

Општи индикатори ликвидности представља однос обртних средстава и краткорочних обавеза.

$$\text{ОРЛ} = \frac{\text{обртна средства}}{\text{краткорочне обавезе}}$$

Ригорозни индикатори ликвидности представља однос ликвидних средстава и краткорочних обавеза.

$$\text{РРЛ} = \frac{\text{ликвидна средства}}{\text{краткорочне обавезе}}$$

Нето обртна средства представљају разлику између обртних средстава и краткорочних обавеза.

$$\text{НОС} = \text{обртна средства} - \text{краткорочне обавезе}$$

⁴¹ Mulder C., Assessing the dangers, Finance & Development, 2002.

Индикатор јачања ликвидности банке јесу нето обртна средства, под условом да су растућа из године у годину.

5.2 Показатељи рентабилности

Индикатори рентабилности користе податке из биланса стања и биланса успеха са циљем да идентификују успешност (ефикасност) пословања банака. Као показатељи рентабилности пословања тржишно оријентисаног привредног субјекта појављују се:

- ✓ стопа пословног добитка,
- ✓ стопа нето добитка,
- ✓ стопа приноса на укупна пословна средства и
- ✓ стопа приноса на сопствена пословна средства.

Стопа пословног добитка представља однос пословног добитка и нето прихода.

$$\text{СПД} = \frac{\text{пословни добитак}}{\text{нето приход}}$$

Стопа нето добитка представља однос нето добитка и нето прихода.

$$\text{СНД} = \frac{\text{нето добитак}}{\text{нето приход}}$$

Стопа приноса на укупна пословна средства представља однос пословне добити и укупних пословних средстава.

$$\text{СПУПС} = \frac{\text{пословна добит}}{\text{укупна пословна средства}}$$

Стопа приноса на сопствена пословна средства представља однос нето добити и уложених сопствених средстава.

$$\text{СПСС} = \frac{\text{нето добит}}{\text{уложена сопствена средства}}$$

5.3 Показатељи активности

Активност банака се састоји у настанку прихода и расхода. Наравно, битно је рећи на који начин, банка средства са којим располаже, оптимално ангажује у свом пословању. Најзначајнији показатељи активности за банку су:

- ✓ коефицијент обрта укупних обртних средстава,
- ✓ коефицијент нето обртних средстава,
- ✓ коефицијент укупних пословних средстава и
- ✓ коефицијент обрта сопствених средстава.

Коефицијент обрта укупних обртних средстава (КОУОС) се дефинише као однос између укупних расхода и просечних обртних средстава. Формула која приказује тај однос је:

$$\text{КОУОС} = \frac{\text{укупнирасходи}}{\text{просечнообртнасредства}}$$

Овај показатељ утврђује степен ефикасности укупних обртних средстава. Већи број обрта укупних обртних средстава у току једне пословне године пружа боље показатеље активности.

Коефицијент обрта укупних обртних средстава се дефинише као однос између нето прихода од реализације и просечно нето обртних средстава у току једне пословне године. Формула која приказује тај однос је:

$$\text{КОУОС} = \frac{\text{нетоприхододреализације}}{\text{просечнонетообртнасредства}}$$

Коефицијент обрта укупних пословних средстава (КУПС) се дефинише као однос између нето прихода од реализације и просечних укупних пословних средстава. Формула која приказује тај однос:

$$\text{КУПС} = \frac{\text{нетоприхододреализације}}{\text{просечнаукупнапословнасредства}}$$

Овај коефицијент показује општу ефикасност укупних пословних средстава банке. Ефикасност се најбоље испољава када се изврши поређење са претходним годинама и може се рећи да са повећањем прихода сразмерно се повећава и коефицијент обрта укупних пословних средстава.

Коефицијент обрта сопствених средстава (КОСС) се дефинише као однос између нето прихода од реализације и сопствених средстава. Математичка формула која приказује тај однос је:

$$\text{КОСС} = \frac{\text{нето прихода од реализације}}{\text{сопствена средства}}$$

Овај коефицијент показује који део укупних пословних средстава је финансиран из сопствених средстава. Такође, показује остварен приход на основу уложених сопствених средстава.⁴²

5.4 Показатељи финансијске структуре

Банка врши пласман својих новчаних средстава у облику кредита да би задовољила потребе својих клијената. Финансијску структуру банке чине сопствени и позајмљени извори средстава који се исказују у пасиви биланса стања банке. Да би се на јасан и адекватан начин сагледао однос позајмљених и сопствених средстава користе се следећи показатељи финансијске структуре:

- *однос позајмљених према укупним и сопственим изворима финансирања,*
- *коефицијент покрића расхода на име камата и*
- *коефицијент покрића укупног дуга.*

однос позајмљених средстава према укупним и сопственим изворима финансирања = $\frac{\text{позајмљени извори}}{\text{укупни извори}}$

⁴²Савић М., Рацио анализа у ревизији пословања банке, Сингидунум ревија, Vol 5, Београд, 2008.

Оно што је карактеристика овог показатеља је чињеница, да уколико је већи проценат позајмљених извора у укупним изворима, банка остварује веће трошкове пословања.

$$\text{Коефицијент покрића на име расхода} = \frac{\text{пословни добитак}}{\text{расходина и ме камате}}$$

Овај коефицијент показује степен коришћења туђих средстава и да се цена коришћења тих средстава плаћа у облику камате.

$$\text{Коефицијент покрића укупног дуга} = \frac{\text{пословни добитак}}{\text{камата + отплата главнице}} * \frac{1}{1-p}$$

Овај показатељ садржи поред расхода на име камате и главницу позајмљеног капитала.

5.5. Показатељи тржишне вредности

Свака банка тежи да оствари што већи профит. Уколико је ниво оствареног профита довољан, добија се ниска цена акција. Показатељи тржишне вредности омогућавају потенцијалним инвеститорима да боље сагледају финансијски положај банке на тржишту. У показатеље тржишне вредности спадају:

- ✓ нето добитак по акцији,
- ✓ дивидендна стопа,
- ✓ књиговодствена вредност по акцији,
- ✓ рацио плаћања дивиденде и
- ✓ однос тржишне цене по акцији и нето добитка по акцији

$$\text{нето добитак по акцији} = \frac{\text{нето добитак}}{\text{број издатих обичних акција}}$$

Овај показатељ је веома важан за потенцијалне инвеститоре које доносе пословне одлуке при куповини или продаји акција. Величина оствареног нето добитка по акцији зависи од пословања банке и броја издатих обичних акција.

$$\text{Дивидендна стопа} = \frac{\text{дивиденда по акцији}}{\text{тржишна цена по акцији}} * 100$$

Дивидендна стопа исказује однос између дивиденде по акцији и тржишне цене по акцији и као резултат тога јесте принос који акционар поседује у односу на тржишну вредност акције коју има у свом власништву.

$$\text{Књиговодствена вредност по акцији} = \frac{\text{укупни сопствени капитал}}{\text{број издатих обичних акција}} * 100$$

Књиговодствена вредност по акцији није важна за доношење пословних одлука за потенцијалне инвеститоре за разлику од тржишне вредности акција која се формира на основу понуде и тражње. Добија се као однос између укупног сопственог капитала и броја издатих обичних акција.

$$\text{Рацио плаћања дивиденде} = \frac{\text{исплаћена дивиденда по акцији}}{\text{нето добитак по акцији}}$$

Овај рацио се добија као однос између исплаћене дивиденде по акцији и нето добитка по акцији. Показује колико је исплаћено дивиденде по акцији, тј. колико је акумулирано.

$$\text{Однос између тржишне цене по акцији и нето добитка по акцији} = \frac{\text{тржишна цена по акцији}}{\text{нето добитак по акцији}}$$

Овај показатељ је битан за инвеститоре јер показује колико је пута цена акције већа од нето добитка по акцији и што је већи проценат, акционари имају већи степен поверења и сигурности у своје акције.

На крају, сви наведени финансијски показатељи за банку су од изузетног значаја јер пружају истините податке о пословању и финансијском положају банке. Такође, значајни су меродавни оквир за потенцијалне инвеститоре у смислу будућих улагања као и сигурности тих улагања.

6.УПРАВЉАЊЕ БИЛАНСОМ УСПЕХА БАНКЕ

Биланс успеха банке представља преглед прихода и расхода које је банка остварила у току једне пословне године. У зависности од тога да ли су приходи мањи или већи од расхода, банка остварује пословни добитак или губитак на основу тога. Биланс успеха банке садржи:

1. приходе од камата,
2. расходе од камата,
3. приходе од дивиденди,
4. приходе од накнада и провизија,
5. расходе од накнада и провизија,
6. добитке умањене за губитке који проистичу из трговине ХоВ,
7. добитке умањене за губитке који проистичу из пласмана у ХоВ,
8. друге пословне приходе,
9. губитке по зајму и авансима,
10. опште административне трошкове и
11. опште оперативне трошкове.

На основу свега наведеног, може се видети да биланс успеха пружа менаџменту банке добру информациону основу за оцену перформанси банке, тј. профитабилности банкарског пословања. У наредном потпоглављу разматраће се процес управљања приходима банке, каматним и некаматним расходима, оперативним трошковима банке, нето каматном маржином.

6.1 Управљање приходима банке

Биланс успеха банке пружа менаџменту банке информације о пословању изражене односом између прихода и расхода, тј. добити или губитка. Такође, биланс успеха даје

јасан увид у обим и структуру свих билансних категорија исказаних у билансу стања. Приходи банке се могу поделити на две основне категорије:

- *каматне приходе и каматне расходе и*
- *некаматне приходе и некаматне расходе.*

Каматни приходи настају као резултат обима и врсте пласмана банке по одређеној каматној стопи. У каматне приходе спадају приходи по основу наплаћених камата за пласмане који се налазе у активи банке. Други извор каматних прихода представљају хартије од вредности који обезбеђују портфолио хартија од вредности.

Каматни расходи чине обрачунате камате на разне врсте банкарских депозита који се налазе код становништва.

Некаматни приходи се односе на приходе наплаћене по основу провизија и накнада за извршене банкарске услуге као и приходе настале по основу кредитних и дебитних картица.

Некаматни расходи обухватају плате запослених, трошкове закупнина, амортизације, закуп опреме, трошкове струје, грејања, воде, горива и друге трошкове банке који су повезани са оперативним пословањем банке. У данашњем, савременом банкарству важан је однос каматних прихода и каматних расхода. Често се тај однос процентуално креће од 80 % па чак и 90 % у корист каматних прихода. Највећи део укупних прихода банке чине разне врсте пласмана изражених у облику кредитних пласмана. Наравно, највећи део, процентуално, каматних прихода се односи на обим кредитних пласмана пласираних у привреду и становништво.

Каматни приход, на основу кредитних пласмана, заузима највећи део укупних прихода банке.

Каматни приходи одражавају обим, структуру, висину и врсту активних каматних стопа по основу пласираних средстава у разне врсте кредита. Обзиром да су кредити основа постојања каматних прихода, могу се поделити према врсти и року доспећа на:

- ✓ *краткорочне,*
- ✓ *средњорочне и*
- ✓ *дугорочне кредите.*

Краткорочни кредити се одобравају на краatak рок, до 1 године или до 2 године, каматна стопа на ову врсту кредита је нижа, па самим тим носе и мањи степен каматног ризика и представљају главни извор каматних прихода банке.

Средњорочни кредити се одобравају на временски период између 3 и 5 година, каматна стопа је нижа у односу на дугорочне кредите и висина каматних прихода је нижа.

Дугорочни кредити се одобравају на период до 10 или 15 година, каматна стопа је нешто већа у односу на каматне стопе других врста кредита, али је и каматни ризик знатно већи него код осталих врста банкарских кредита.

Некаматни приходи обухватају приходе по основу провизија, накнада, добити по основу трговања хартијама од вредности (ХоВ), брокерских послова, комисионих и трговачких послова банке. Важно је навести 2 основне карактеристике некаматних прихода:

- неповратног су карактера и
- дискрециони.

Неповратни карактер некаматних прихода се заснива на чињеници да се по основу продаје хартија од вредности остарује добитак или губитак. Друга одлика некаматних прихода, да су дискрециони јер се односи на капитални добитак који настаје по основу продаје банке.

Наравно, у данашњем, савременом банкарском пословању, банке све више траже додатни извор прихода у каматним приходима јер на тај начин надомешћују недостатак прихода у структури биланса успеха.

6.2 Управљање каматним и некаматним расходима банке

Каматни расходи обухватају обрачунате и плаћене камате на разне врсте депозита код становништва, привреде и код банака. У некаматне расходе спадају плате и бенефиције запослених, трошкове закупнина, амортизација и остали трошкови повезани с пословањем банке. Расходи банке обухватају трошкове и издатке. Међутим, овде би требало направити разлику између трошкова и издатака. Трошкови нису везани за продају банкарских производа или услуга, док издаци представљају наплаћени трошак по основу продаје банкарских производа или услуга. Према томе, димензија издатака банке је:

- организациона димензија,
- линија банкарских производа и услуга и
- корисничка димензија.

Организациона димензија обухвата:

- 1) комерцијалну функцију у вези пословања са привредом,
- 2) потрошачку функцију у вези пословања са становништвом,
- 3) старатељство у функцији поверења,
- 4) опште трошкове банке,
- 5) трошкове филијала банке,
- 6) трошкове услужних центара (експозитуре и шалтери) и
- 7) трошкови одржавања опреме и остале имовине банке.

Обзиром да су наведене оквирне ставке организационе димензије издатака банке може се закључити да структура издатака обухвата широк опсег издатака одређених организационих целина од комерцијалног сектора и сектора пословања са становништвом до трошкова филијала и услужних центара у које спадају експозитуре и шалтери.

Димензију издатака линије банкарских производа и услуга чине:

- ✓ кредити одобрени привреди и становништву,

- ✓ депозити привреди и становништву и
- ✓ банкарске услуге привреди и становништву.

Корисничка димензија издатака је усмерена на комерцијални сектор банке и обухвата:

- ✓ продају банкарских производа и услуга на велико и
- ✓ продају банкарских производа и услуга на мало.⁴³

6.3. Управљање оперативним трошковима банке

У оперативне или некаматне трошкове банке спадају:

- ✓ директни продукциони трошкови,
- ✓ продајни трошкови и
- ✓ трошкови опште управе.

Директни продукциони трошкови обухватају трошкове који се непосредно обухватају по месту и носиоцима трошковима. У њих спадају: лични дохоци и зараде запослених и амортизација која се обрачунава по функционалном систему. Продајни трошкови банке обухватају трошкове за рачуне референата у банци, оглашавања банкарских производа, путовања, транспорта, забаве. Трошкови опште управе, тј. менаџмента обухватају трошкове који се односе на неку банкарску активност.

У њих спадају:

- ✓ директна подршка,
- ✓ индиректна подршка и
- ✓ општи или административни трошкови.

Трошкови продукционог менаџмента обухватају трошкове у одељењима и трошкове који су повезани продукционом функцијом. Индиректни општи трошкови се односе на трошкове одржавања пословне зграде, сигурносне опреме итд. Ова врста трошкова је повезана са трошковима профитног центра. У њих спадају: трошкови оглашавања

⁴³Зеленовић В., *Корпоративно управљање билансом банке*, Београд, 2009.

(рекламе), плате директора и трошкови извештавања банке (интерни и екстерни финансијски извештаји).

Веома је важно извршити алокацију трошкова који се заснивају на:

- броју запослених у банци,
- утрошеном времену при обављању трансакција,
- приходима банке,
- корисности мерења ресурса банке,
- директним трошковима,
- каматним издацима банке и
- изнајмљеном простору банке.

Наравно, претходно поменуте ставке доприносе равномерној расподели издатака у пословању банке и пружају већу транспарентност процеса управљања оперативним трошковима банке. Такође, важно је напоменути да превасходни задатак оперативног менаџмента банака јесте смањење трошкова при одређеном обиму билансних и ванбилансних активности банке. Оперативни трошкови банке се састоје од плата и бенефиција запослених које спадају у материјалне трошкове и амортизације. Што се тиче структуре расхода, плате запослених, у мањим банкама, обухватају висок проценат учешћа. Профитни центри банке служе да изврше организацију минимизирања трошкова и максимизирање профита, што омогућује квалитетно праћење трошкова на нивоу организационих целина банке. С друге стране, улога профитних центара јесте и да на адекватан начин изврши правилну алокацију трошкова на нивоу банке и њених организационих делова.

6.4. Управљање нето каматном маргином

Нето каматна маргина представља разлику између активне каматне стопе (на пласмане, тј. кредите) и пасивне каматне стопе (која се плаћа на изворе финансирања, тј. на депозите). Каматна маргина (*net interest margin*) представља један од основних извора

добити у пословима комерцијалног банкарства. Пословна банка успева да, на основу разлике између активне и пасивне каматне стопе ствара приходе. Узроци стварања нето каматне маргине могу бити:

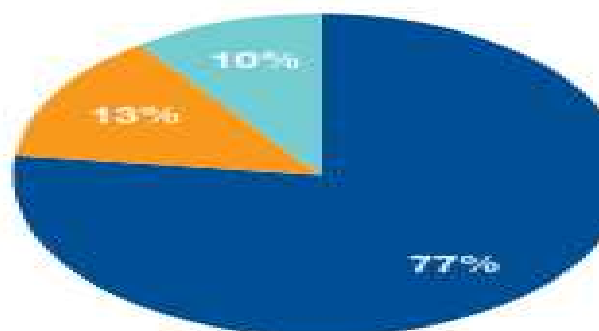
- ✓ ризични кредити банке,
- ✓ извесни степен ризика каматне стопе,
- ✓ различит обим финансијских обавеза банке итд.

Кретање нето каматне маргине представља битан показатељ кретања каматних прихода и каматних расхода. У условима конкуренције, када пословна банка тежи да прибави средства у виду депозита на финансијском тржишту, долази до раста пасивне каматне стопе. С друге стране, као последица раста пасивне каматне стопе, снижава се активна каматна стопа на кредитне. Последица оваквих кретања на финансијском тржишту доводи до смањења каматних прихода и нето каматних прихода што иницира смањење нето каматне маргине. Наравно, неопходно је закључити да нето каматна маргина има за циљ да укаже на додатне изворе прихода које банка мора да искористи уколико би дошло до повећања обима пословања.

6.5 Нови трендови у банкарском пословању

У времену када се глобална финансијска заједница бори са последицама светске економске кризе од 2008. године, банкарске трансакције су остале једино стабилно подручје банкарског система. У стабилне банкарске активности спадају још управљање готовином и трговање финансијским инструментима, у последње 3 године. Стварањем нове законске регулативе као што су споразум Базел II, Дод-Франков закон, споразум SEPA (Single Euro Payments Area) који се односи на подручје Европе, у већини земаља које су чланице ЕУ банкарске трансакције се обављају у еврима (€). 121 банка из 45 земаља је успела да одговори на постављени задатак истраживања. Смањење трошкова остаје доминантна брига банака током спроведеног истраживања 2011. године. Суштина истраживања из 2011. године се заснивала на томе да дође до спајања процеса управљања готовином (cash management) и процеса финансијске трговине (trade finance) у јединствену банкарску активност вођену од стране једне банкарске групе. Стварање нових банкарских производа и услуга представљају главни стратешки циљ у процесу

управљања банкарским трансакцијама и процесу управљања готовином у наредне 3 године обухватајући узорак од 26% испитаних банака. 33% испитаних банака су означиле „повећање информационих технологија и сложеност информационих система“ као главни изазов у трансакцијама банкарске групе. С друге стране, 33% испитаних банака види „повећање регулативе“ као главни изазов. Такође, ово истраживање се бавило и плаћањем у реалном времену (real time payment) и означило као главни задатак банке. Оно што је интересантна чињеница овог истраживања јесте да је функција трговине услугама однело превагу над инструментима новчаног тока са 14% над 13% у корист статуса и значаја трговине финансијским инструментима у односу на процес управљања новчаним токовима. На слици бр. 4 је приказана организациона структура трансакција банкарских услуга⁴⁴

Слика 4. Организациона структура трансакција банкарских услуга – Zaponnidis C.ed., *New trends in banking management*

На слици бр. 4 приказана је организациона структура трансакција банкарских услуга где плави одечак круга (77%) приказује банкарску групу која комбинује процес управљања готовином и трговином финансијским инструментима. Смеђи одсечак круга (13%) приказује банкарску групу која нема за циљ стварање јединствене банкарске трансакције већ планира да одвојено врши трансакције управљања готовином и трговањем финансијским инструментима. Светлоплави одсечак приказује банкарску групу (10%) која тежи да створи јединствену банкарску трансакцију, која настаје спајањем процеса управљања готовином и трговања финансијским инструментима, у блиској будућности.

⁴⁴Zaponnidis C.ed., *New trends in Banking Management*, Physica, Verlag, 2002.

Обзиром на очигледан раст главних банкарских трансакција, јединствена је тежња банака да се трансакције управљања готовином, трговањем финансијским инструментима и трансакције плаћања врше на нивоу банке, тј. да дође до интеграције банкарских операција. Процес управљања готовином требало би да буде вођен од стране банкарских стручњака, док трговање финансијским инструментима требало би да буде препуштено стручњацима који се баве пословима међународне трговине и ланцима снабдевања. Наравно, основно је питање који је бенефит за крајњег корисника, тј. клијента банке од интеграције банкарских процеса. С друге стране, неопходно је сагледати чињеницу како створити додатне приходе који су потребни пословању банке. 17% испитаних банака се определило за „рационализацију управљања централом банке“ и „смањење показатеља трошкова у односу на приходе. Наиме, интересно је да рационализација управљања централом банке и редуковање трошкова су високо заступљени на листи стратегијских циљева банке.

Наравно, претходно поменута два циља су веома важна у процесу консолидације банкарског пословања.

7. КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ПОСЛОВАЊА ТРИ БАНКЕ (КБЦ БАНКА, PROCREDIT БАНКА, ERSTE БАНКА)

7.1 Анализа финансијских извештаја КБЦ банке

КБЦ банка је перспективна, ефикасна и поуздана финансијска организација са изванредним растом и одличним потенцијалом. Чланица је КБЦ групе водећег финансијског концерна у Европи. Група поседује преко 47.000 запослених који брину о преко 9 милиона клијената. Током последњих година, КБЦ је, као банкарско осигуравајућа групација, изградила водећу позицију на тржиштима Белгије, Централне и Источне Европе пре свега, нуди услуге становништву и малим и средњим предузећима. Куповином сто одсто акција А банке, од јуна 2007. године присутна је и на тржишту Србије. Променом имена у АПР-у, А банка је од 6. марта 2008. године регистрована под новим именом – КВС banka a.d. Beograd. Доласком новог власника, КБЦ групе, КБЦ банка је унапредила своје пословање у свим сегментима. Оно што карактерише пословање ове банке су: експанзија, снажан финансијски раст, нови високообразовани кадрови, нови производи и услуге само су један део успешно окончане интеграције у КБЦ групу.⁴⁵

⁴⁵ www.kbcbanka.rs

У табели 6 приказан је биланс стања КБЦ банке на дан 31.12.2012.⁴⁶

Табела 6. Биланс стања КБЦ банке на дан 31.12.2012.

Назив позиције	Износ у хиљадама
1. готовина и готовински еквиваленти	2,310,661
2 Опозиви депозити и кредити	3,392,752
3 Потраживања по основу камата, накнада, продаје, промене фер вредности деривата и друга потраживања	267,122
4 Дати кредити и депозити	21,546,646
5. Хартије од вредности (без сопствених акција)	5,377
6. Удели (учешћа)	8,663
7. Остали пласмани	313,410
8. Нематеријална улагања	101,985
9. Основна средства и инвестиционе некретнине	716,262
10. Стална средства намењена продаји и средства пословања које се обуставља	85,458
11. Одложена пореска средства	115,304
12. Остала средства	137,715
13. Губитак изнад износа капитала	0
УКУПНО АКТИВА	29,001,355
1. Трансакциони депозити	6,678,943
2. Остали депозити	14,142,275
3. Примљени кредити	3,070,686
4 Обавезе по основу хартија од вредности	0
5. Обавезе по основу камата, накнада и промене вредности деривата	8,551
6. Резервисања	94,654
7. Обавезе за порезе	16,383
8. Обавезе из добитка	33
9. Обавезе по основу средстава намењених продаји и средстава пословања које се обуставља	0
10. Одложене пореске обавезе	0
11. Остале обавезе	1,576,577
У к у п н о о б а в е з е	25,588,102
1. Капитал	5,458,754
2. Резерве из добити	202,490
3 Ревалоризационе резерве	0
4. Нереализовани губици по основу хартија од вредности расположивих за продају	0
5 Добитак	0
6. Губитак до нивоа капитала	2,247,991
У к у п а н к а п и т а л	3,413,253
УКУПНО ПАСИВА	29,001,355
ВАНБИЛАНСНЕПОЗИЦИЈЕ	15,960,928
1. Послови у име и за рачун трећих лица	99,622
2. Преузете будуће обавезе	4,685,063
3. Примљена јемства за обавезе	0
4. Деривати	1,252,792
5. Друге ванбилансне позиције	9,923,451

⁴⁶ Анализа финансијских извештаја за КБЦ банку, извор: АПР, 2012.

У табели 7. приказан је биланс успеха КБЦ банке на дан 31.12.2012.

Табела 7. Биланс успеха КБЦ банке на дан 31.12.2012.⁴⁷

Назив позиције	Износ у хиљадама динара
1. Приходи од камата	2,058,991
2. Расходи камата	807,682
3. Добитак по основу камата	1,251,309
4. Губитак по основу камата	0
5. Приходи од накнада и провизија	551,601
6. Расходи накнада и провизија	53,333
7. Добитак по основу накнада и провизија	498,268
8. Губитак по основу накнада и провизија	0
9. Нето добитак по основу продаје хартија од вредности по фер вредности кроз биланс успеха	0
10. Нето губитак по основу продаје хартија од вредности по фер вредности кроз биланс успеха	0
11. Нето добитак по основу продаје хартија од вредности које су расположиве за продају	0
12. Нето губитак по основу продаје хартија од вредности које су расположиве за продају	0
13. Нето добитак по основу продаје хартија од вредности које се држе до доспећа	0
14. Нето губитак по основу продаје хартија од вредности које се држе до доспећа	0
15. Нето добитак по основу продаје удела (учешћа)	0
16. Нето губитак по основу продаје удела (учешћа)	0
17. Нето добитак по основу продаје осталих пласмана	0
18. Нето губитак по основу продаје осталих пласмана	0
19. Нето приходи од курсних разлика	0
20. Нето расходи од курсних разлика	1,380,338
21. Приходи од дивиденди и учешћа	0
22. Остали пословни приходи	18,558
23. Нето приходи по основу индиректних отписа пласмана и резервисања	0
24. Нето расходи по основу индиректних отписа пласмана и резервисања	1,013,794
25. Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи	556,165
26. Трошкови амортизације	180,552
27. Оперативни и остали пословни расходи	983,622
28. Приходи од промене вредности имовине и обавеза	2,614,185
29. Расходи од промене вредности имовине и обавеза	1,157,314
ДОБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА	0
ГУБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА	889,465
НЕТО ДОБИЦИ ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА	0
НЕТО ГУБИЦИ ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА	0
РЕЗУЛТАТ ПЕРИОДА - ДОБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА	0
РЕЗУЛТАТ ПЕРИОДА - ГУБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА	889,465
30. Порез на добит	33
31. Добитак од креираних одложених пореских средстава и смањења одложених пореских обавеза	0
32. Губитак од смањења одложених пореских средстава и креирања одложених пореских обавеза	0
ДОБИТАК	0
ГУБИТАК	889,498

⁴⁷ Анализа финансијских извештаја за КБЦ банку за 2012. годину, извор: АПР

У табели 8. приказани су токови из пословних активности КБЦ банке на дан 31.12.2012.

Табела 8. Токови готовине из пословних активности КБЦ банке на дан 31.12.2012.⁴⁸

НАЗИВ ПОЗИЦИЈЕ	ИЗНОС у хиљадама динара
1	2
А. ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ ПОСЛОВНИХ АКТИВНОСТИ	
I. Приливи готовине из пословних активности (од 1 до 4)	2,648,060
1. Приливи од камата	1,971,830
2. Приливи од накнада	542,151
3. Приливи по основу осталих пословних прихода	134,079
4. Приливи од дивиденди и учешћа у добитку	0
II. Одливи готовине из пословних активности (од 5 до 9)	2,326,030
5. Одливи по основу камата	743,749
6. Одливи по основу накнада	52,059
7. Одливи по основу бруто зарада, накнада зарада и других личних расхода	558,396
8. Одливи по основу пореза, доприноса и других дажбина на терет прихода	147,131
9. Одливи по основу других трошкова пословања	824,695
10. Нето прилив готовине из пословних активности пре повећања или смањења у пласманима и депозитима (1 минус 2)	322,030
11. Нето одлив готовине из пословних активности пре повећања или смањења у пласманима и депозитима (2 минус 1)	0
12. Смањење пласмана и повећање узетих депозита (од 10 до 12)	6,653,225
13. Смањење кредита и пласмана банкама и комитентима	6,652,852
14. Смањење хартија од вредности по фер вредности кроз биланс успеха, пласмана којима се тргује и краткорочних хартија од вредности које се држе	373
15. Повећање депозита од банака и комитената	0
16. Повећање пласмана и смањење узетих депозита (од 13 до 15)	6,945,261
17. Повећање кредита и пласмана банкама и комитентима	0
18. Повећање хартија од вредности по фер вредности кроз биланс успеха, пласмана којима се тргује и краткорочних хартија од вредности које се држе до доспећа	0
19. Смањење депозита од банака и комитентима	6,945,261
20. Нето прилив готовине из пословних активности пре пореза на	29,994
21. Нето одлив готовине из пословних активности пре пореза на добит	0
22. Плаћени порез на добит	0
23. Исплаћене дивиденде	0
24. Нето прилив готовине из пословних активности	29,994
25. Нето одлив готовине из пословних активности	0

У табели 9. приказани су финансијски показатељи за КБЦ банку за 2010., 2011., 2012. годину

⁴⁸ Анализа финансијских извештаја за КБЦ банку 2012., АПР

Табела 9. Финансијски показатељи за КБЦ банку за 2010., 2011. и 2012. годину

година	2010. ⁴⁹	2011. ⁵⁰	2012. ⁵¹
1. Општи индикатор ликвидности	2.06	2.72	1,27
2. Ригорозни индикатори ликвидности	0,4	0.57	0,616
3. Нето обртна средства	32.751.789	4.643.051	1.298.338
4. Стопа пословног добитка	0	0	0
5. Стопа нето добитка	0	1.2	-1,27
6. Стопа приноса на укупна пословна средства	0	0	0
7. Стопа приноса на сопствена пословна средства	0	0.1	-0,16
8. Коефицијент обрта укупних обртних средстава	0,1	0,16	0,2
9. Коефицијент обрта укупних пословних средстава	0,7	0.1	0,14
10. Коефицијент обрта сопствених средстава	0,1	0,3	0,85
11. Однос позајмљених средстава према укупним и сопственим изворима финансирања	0,7	0,7	0,1
12. Коефицијент покрића на име расхода	0	0	0

7.2 Анализа финансијских извештаја Erste банке

Erste Bank Grupa је једна од водећих финансијских институција у средњој и источној Европи. Броји око 16,2 милиона клијената, у 8 земаља. У Erste Grupи запослено је 52 хиљаде запослених. Располаже са преко 2.800 филијала. Укупна актива Erste Bank износи 201 милијарда евра. Основни фокус је на пословању са становништвом, локалним заједницама, малим и средњим предузећима. Erste Banka је млада банка у Србији и још увек се налази у фази раста, развоја и ширења своје распрострањене мреже. Једна од кључних области на коју је фокусиран рад и допринос банке је даљи развој културе и уметности.

⁴⁹ Финансијски извештаји за КВС банку за 2010.годину, извор: АПР

⁵⁰ Финансијски извештаји за КВС банку за 2011.годину, извор: АПР

⁵¹ Финансијски извештаји за КВС банку за 2012. годину, извор: АПР

У табели 10. приказан је биланс стања ЕРСТЕ банка на дан 31.12.2012.

Табела 10. Биланс стања ЕРСТЕ банка на дан 31.12.2012.⁵²

Назив позиције	Износ у
1. Готовина и готовински еквиваленти	7.370.004
2. Оpozиви депозити и кредити	7.170.274
3. Потраживања по основу камата, накнада, продаје, промене фер вредности деривата и	357.939
4. Дати кредити и депозити	55.648.156
5. Хартије од вредности (без сопствених акција)	7.862.110
6. Удели (учешћа)	52
7. Остали пласмани	260.764
8. Нематеријална улагања	357 551
9. Основна средства и инвестиционе некретнине	729.299
10. Стална средства намењена продаји и средства пословања које се обуставља	0
11. Одложена пореска средства	172.062
12. Остала средства	762.096
13. Губитак изнад износа капитала	0
УКУПНО АКТИВА	80.690.307
1. Трансакциони депозити	12. 462.894
2. Остали депозити	29.348. 336
3. Примљени кредити	20 219.867
4. Обавезе по основу хартија од вредности	1.465.000
5. Обавезе по основу камата, накнада и промене вредности деривата	23. 869
6. Резервисања	418. 652
7. Обавезе за порезе	18.272
8. Обавезе из добитка	0
9. Обавезе по основу средстава намењених продаји и средстава пословања које се	0
10. Одложене пореске обавезе	0
11. Остале обавезе	3. 434. 074
У к у п н о о б а в е з е	67.390.964
1. Капитал	10. 164.475
2. Резерве из добити	1.843.171
3. Ревалоризационе резерве	32.988
4. Нереализовани губици по основу хартија од вредности расположивих за продају	6. 198
5. Добитак	1.264.907
6. Губитак до нивоа капитала	
У к у п а н к а п и т а л	13.299.343
УКУПНО ПАСИВА	80.690.307
ВАНБИЛАНСНЕПОЗИЦИЈЕ	30.598.458
1. Послови у име и за рачун трећих лица	780.975
2. Преузете будуће обавезе	9. 730.334
3. Примљена ј емства за обавезе	0
4. Деривати	792.810

⁵² Финансијски извештаји за ЕРСТЕ банку за 2012.годину, извор: АПР

5. Друге ванбилансне позиције	19.294.339
-------------------------------	------------

У табели 11. приказан је биланс успеха ЕРСТЕ банке на дан 31.12.2012.

Табела 11. Биланс успеха ЕРСТЕ банке на дан 31.12.2012.⁵³

Назив позиције	Износ у хиљадама динара
1. Приходи од камата	6.513.786
2. Расходи камата	2.346.557
3. Добитак по основу камата	4.167.229
4. Губитак по основу камата	0
5. Приходи од накнада и провизија	2.334.741
6. Расходи накнада и провизија	708.798
7. Добитак по основу накнада и провизија	1.625.943
8. Губитак по основу накнада и провизија	0
9. Нето добитак по основу продаје хартија од вредности по фер вредности кроз биланс успеха	0
10. Нето губитак по основу продаје хартија од вредности по фер вредности кроз биланс успеха	0
11. Нето добитак по основу продаје хартија од вредности које су расположиве за продају	1.568
12. Нето губитак по основу продаје хартија од вредности које су расположиве за продају	0
13. Нето добитак по основу продаје хартија од вредности које се држе до доспећа	0
14. Нето губитак по основу продаје хартија од вредности које се држе до доспећа	0
15. Нето добитак по основу продаје удела (учешћа)	0
16. Нето губитак по основу продаје удела (учешћа)	0
17. 1 Нето добитак по основу продаје осталих пласмана	0
18. Нето губитак по основу продаје осталих пласмана	0
19. Нето приходи од курсних разлика	0
20. Нето расходи од курсних разлика	2.814.493
21. Приходи од дивиденди и уче шћа	10.585
22. Остали пословни приходи	74.133
23. Нето приходи по основу индиректних отписа пласмана и резервисања	0
24. Нето расходи по основу индиректних отписа пласмана и резервисања	887.315
25. Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи	1.595.216
26. Трошкови амортизације	211.830
27. Оперативни и остали пословни расходи	2.199.096
28. Приходи од промене вредности имовине и обавеза	6.494.994
29. Расходи од промене вредности имовине и обавеза	3.590.421
ДОБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА	1.076.081
ГУБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ ПОСЛОВАЊА	0
НЕТО ДОБИЦИ ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА	0
НЕТО ГУБИЦИ ПОСЛОВАЊА КОЈЕ СЕ ОБУСТАВЉА	0
РЕЗУЛТАТ ПЕРИОДА - ДОБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА	1.076.081
РЕЗУЛТАТ ПЕРИОДА - ГУБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА	0
30. Порез на добит	2.359
31. Добитак од креираних одложених пореских средстава и смањења одложених пореских обавеза	176.370
32. Губитак од смањења одложених пореских средстава и креирања одложених пореских обавеза	0
ДОБИТАК	250.092
ГУБИТАК	0

⁵³ Анализа финансијских извештаја за Ерсте банку 2012., извор: АПР

У табели 12. приказани су токови готовине ЕРСТЕ банке на дан 31.12.2012.

Табела 12. Токови готовине ЕРСТЕ банке на дан 31.12.2012.⁵⁴

НАЗИВ ПОЗИЦИЈЕ	ИЗНОС у хиљадама динара
1	2
А. ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ ПОСЛОВНИХ АКТИВНОСТИ	
1. Приливи готовине из пословних активности	8.585.970
2. Приливи од камата	6.161.597
3. Приливи од накнада	2.331.974
4. Приливи по основу осталих пословних прихода	81.814
5. Приливи од дивиденди и учешћа у добитку	10.585.00
6. Одливи готовине из пословних активности	6.749.380
7. Одливи по основу камата	2.261.681
8. Одливи по основу накнада	697.568
9. Одливи по основу бруто зарада, накнада зарада и других личних расхода	1.594.533
10. Одливи по основу пореза, доприноса и других дажбина на терет прихода	305.561
11. Одливи по основу других трошкова пословања	1.890.037
12. Нето прилив готовине из пословних активности пре повећања или смањења у пласманима и депозитима	1.836.590
13. Нето одлив готовине из пословних активности пре повећања или смањења у пласманима и депозитима	3.123.711
14. Смањење пласмана и повећање узетих депозита	3.123.711
15. Повећање депозита од банака и комитената	3.123.711
16. Повећање пласмана и смањење узетих депозита	3.746.090
17. Повећање кредита и пласмана банкама и комитентима	1.315.456
18. Повећање хартија од вредности по фер вредности кроз биланс успеха, пласмана	2.430.634
19. Нето прилив готовине из пословних активности пре пореза на добит	1.214.211
20. Нето одлив готовине из пословних активности пре пореза на добит	0
21. Плаћени порез на добит	0
22. Нето прилив готовине из пословних	1.214.211
23. Нето одлив готовине из пословних активности	0
24. Приливи готовине из активности инвестирања	761.486
25. Приливи од дугорочних улагања у хартије од вредности	761.098
26. Приливи од продаје удела (учешћа)	388
27. Одливи готовине из активности инвестирања	254.455
28. Одливи за куповину нематеријалних улагања и основних средстава	254.455
29. Нето прилив готовине из активности инвестирања	507.031
30. Нето одлив готовине из активности инвестирања	0

⁵⁴ Финансијски извештаји за Ерсте банку за 2012., извор: АПР

31. Приливи готовине из активности финансирања	4.254.005
32. Нето приливи готовине по основу субординираних обавеза	0
33. Нето приливи готовине по основу узетих кредита	2.626.409
34. Нето приливи по основу хартија од вредности	1.465.000
35. Остали приливи из активности финансирања	162.596
36. Одливи готовине из активности финансирања	23.082
37. Нето одливи готовине по основу субординираних обавеза	23.082
38. Остали одливи из активности финансирања	0
39. Нето прилив готовине из активности финансирања	4.230.923
А. СВЕГА НЕТО ПРИЛИВИ ГОТОВИНЕ	16.725.172
Б. СВЕГА НЕТО ОДЛИВИ ГОТОВИНЕ	10.773.007
В. НЕТО ПОВЕЋАЊЕ ГОТОВИНЕ	5.952.165
Г. ГОТОВИНА НА ПОЧЕТКУ ГОДИНЕ	4.232.332
Д. ПОЗИТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ	9.187.360
И. НЕГАТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ	12.001.853
Ј. ГОТОВИНА НА КРАЈУ ПЕРИОДА	7.370.004

У табели 13. приказани су финансијски показатељи за *ERSTE* банку за 2010., 2011. и 2012. годину

Табела 13. Финансијски показатељи за *ERSTE* банку за 2010., 2011. и 2012. годину

година	2010. ⁵⁵	2011. ⁵⁶	2012. ⁵⁷
1. општи индикатор ликвидности	1,16	0,06	0,7
2. ригорозни индикатори ликвидности	0,3	0,01	0,2
3. нето обртна средства	-5.837.504	-2.524.188	-8.537.101
4. стопа пословног добитка	1,4	0,4	0,1
5. стопа нето добитка	1,45	0,4	0,1
6. стопа приноса на укупна пословна средства	0,005	0,01	0,01
7. стопа приноса на сопствена пословна средства	0,03	0,07	0,1
8. коефицијент обрта укупних обртних средстава	0,1	0,1	0,168
9. коефицијент обрта укупних пословних средстава	0,09	0,11	0,17
10. коефицијент обрта сопствених средстава	0,8	0,7	1,28
11. однос позајмљених средстава према укупним и сопственим изворима финансирања	0,7	0,6	0,2
12. коефицијент покрића на име расхода	0,1	0,4	0,4

7.3 Анализа финансијских извештаја Procredit банке

Procredit Banka је развојно оријентисана банка која пружа комплетну банкарску услугу највишег квалитета становништву и привреди. У свом пословању придржавају се неколико основних начела: негују транспарентну комуникацију са клијентима, услуге се заснивају на разумевању сваког клијента понаособ и темељној кредитној анализи. Овакав приступ банкарству омогућава изградњу дугорочног партнерства са клијентима.

⁵⁵ Финансијски извештај за *ERSTE* банку за 2010. годину, извор: АПР

⁵⁶ Финансијски извештај за *ERSTE* банку за 2011. годину, извор: АПР

⁵⁷ Финансијски извештај за *ERSTE* банку за 2012. годину, извор: АПР

У пословању су фокусирани на кредитирање малих и средњих предузећа обзиром да тај сектор доста улаже у финансијску едукацију промовишући културу штедње и одговорности која доприноси већој стабилности и сигурности становништва. Наравно, треба истаћи да улажу знатна средства у обуку и развој својих запослених. „Procredit Banka a.d. Beograd је основана уговором о оснивању „Micro Finance Bank“ a.d. Beograd закљученим између 5 оснивача – иностраних финансијских институција. 2003. године Micro Finance Bank је променила назив у Procredit Bank a.d. Beograd. Своје пословање, банка обавља у свом седишту у Београду у улици Милутина Миланковића 28.

У табели 14. приказан је биланс стања *Procredit банке на дан 31.12.2012.*

Табела 14. Биланс стања *Procredit банке на дан 31.12.2012.*⁵⁸

Назив позиције	Износ у хиљадама
1. Готовина и готовински еквиваленти	5.142.595
2. Опозиви депозити и кредити	6.822.874
3. Потраживања по основу камата, накнада, продаје, промене фер вредности деривата и друга потраживања	717.262
4. Дати кредити и депозити	53119483
5. Хартине од вредности (без сопствених акција)	29.382
6. Удели (учешћа)	
7. Остали пласмани	425.600
8. Нематеријална улагања	198.459
9. Основна средства и инвестиционе некретнине	2.042.323
10. Стална средства намењена продаји и средства пословања које се обуставља	
11. Одложена пореска средства	43.071
12. Остала средства	832.556
13. Губитак изнад износа капитала	
УКУПНО АКТИВА	
1. Трансакциони депозити	69.373.605
2. Остали депозити	5.142.595
3. Примљени кредити	6.822.874
4. Обавезе по основу хартија од вредности	717.262
5. Обавезе по основу камата, накнада и промене вредности деривата	53119483
6. Резервисања	29.382

⁵⁸ Финансијски извештаји за Procredit banku 2012. годину, извор: АГП

7. Обавезе за порезе	
8. Обавезе из добитка	425.600
9. Обавезе по основу средстава намењених продаји и средстава пословања које се обуставља	198.459
10. Одложене пореске обавезе	2.042.323
11. Остале обавезе	
У к у п н о о б а в е з е	43.071
1. Капитал	832.556
2. Резерве из добити	
3. Ревалоризационе резерве	
4. Нереализовани губици по основу хартија од вредности расположивих за продају	69.373.605
5. Добитак	5.142.595
6. Губитак до нивоа капитала	6.822.874
У к у п а н к а п и т а л	717.262
УКУПНО ПАСИВА	53.119.483
ВАНБИЛАНСНЕ ПОЗИЦИЈЕ	29.382
1. Послови у име и за рачун трећих лица	
2. Преузете будуће обавезе	425.600
3. Примљена јемства за обавезе	198.459
4. Деривати	2.042.323
5. Друге ванбилансне позиције	

У табели 15. приказан је биланс успеха PROCREDIT банке на дан 31.12.2012.

Табела 15. Биланс успеха PROCREDIT банке на дан 31.12.2012.⁵⁹

Назив позиције	Износ у хиљадама динара
1. Приходи од камата	7.331.963.
2. Расходи камата	2.195.329
3. Добитак по основу камата	5.136.634
4. Губитак по основу камата	
5. Приходи од накнада и провизија	1.473.658
6. Расходи накнада и провизија	177.423
7. Добитак по основу накнада и провизија	1.296.235
8. Нето расходи од курсних разлика	2.465.762
9. Приходи од дивиденди и учешћа	58
10. Остали пословни приходи	203.976
11. Нето расходи по основу индиректних отписа пласмана и резервисања	896.754
12. Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи	1.944.602
13. Трошкови амортизације	306.581
14. Оперативни и остали пословни расходи	1.664.507
15. Приходи од промене вредности имовине и обавеза	8.175.874
16. Расходи од промене вредности имовине и обавеза	5.555.847
ДОБИТАК ИЗ РЕДОВНОГ	1.978.724
РЕЗУЛТАТ ПЕРИОДА - ДОБИТАК ПРЕ ОПОРЕЗИВАЊА	1.978.724
17. Порез на добит	114.392
18. Губитак од смањења одложених пореских средстава и креирања одложених пореских обавеза	42.126
ДОБИТАК	1.822.206

⁵⁹ Финансијски извештаји за Procredit banku за 2012, извор: АПР

У табели 16. приказан је извештај о токовима готовине Procredit банке на дан 31.12.2012.

Табела 16. Извештај о токовима готовине Procredit банке на дан 31.12.2012.⁶⁰

•• ПОЗИЦИЈА	Текућа година
1	'3
А. ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ ПОСЛОВНИХ АКТИВНОСТИ. Прилив готовине из пословних активности (од 1 до 4)	7898841
1. Приливи од камата	6239983
2. Приливи од накнада	1458913
3. Приливи по основу осталих пословних прихода	199887
4. Приливи од дивиденди и учешћа у добитку	58
5. Одливи готовине из пословних активности	5625992
6. Одливи по основу камата	2177130
7. Одливи по основу накнада	179656
8. Одливи по основу бруто зарада, накнада зарада и других личних расхода	1952427
9. Одливи по основу пореза, доприноса и других дажбина на терет прихода	551398
10. Одливи по основу других трошкова пословања	765381,
11. Нето прилив готовине из пословних активности пре повећања или смањења у пласманима и депозитима	2272849
12. Нето одлив готовине из пословних активности пре повећања или смањења у пласманима и депозитима	
13. Смањење пласмана и повећање узетих депозита	1158231426
14. Смањење кредита и пласмана банкама и комитентима	207158355
15. Смањење хартија од вредности по фер вредности кроз биланс успеха, пласмана којима се тргује и краткорочних хартија од вредности које се држе до	988599
16. Повећање депозита од банака и комитената	950084472
17. Повећање пласмана и смањење узетих депозита	1158745539
18. Повећање кредита и пласмана банкама и комитентима	213362992
19. Повећање хартија од вредности по фер вредности кроз биланс успеха, пласмана којима се тргује и краткорочних хартија од вредности које се држе до	988599
20. Смањење депозита од банака и комитената	944393948
21. Нето прилив готовине из пословних активности пре пореза на добит	1758736
22. Нето одлив готовине из пословних активности пре пореза на добит	
23. Плаћени порез на добит	134157
24. Исплаћене дивиденде	1019330

⁶⁰ Финансијски извештаји за Procredit banku 2012., извор: АПР

У табели 17. приказани су финансијски показатељи за PROCREDIT банку за 2010., 2011 и 2012. годину.

Табела 17. Финансијски показатељи за PROCREDIT банку за 2010., 2011. и 2012. годину

година	2010. ⁶¹	2011. ⁶²	2012. ⁶³
1. општи индикатор ликвидности	0.57	3.6	0,6
2. ригорозни индикатори ликвидности	0.21	0.2	0,2
3. нето обртна средства	2.113.644	1.817.257	-8.082.672
4. стопа пословног добитка	-12.9	-12.98	1,35
5. стопа нето добитка	-11.78	-11.7	1,24
6. стопа приноса на укупна пословна средства	0,009	0,006	0,02
7. стопа приноса на сопствена пословна средства	0.23	0.2	0,2
8. коефицијент обрта укупних обртних средстава	0,02	0,01	0,315
9. коефицијент обрта укупних пословних средстава	0,01	0,04	0,28
10. коефицијент обрта сопствених средстава	1.09	1.25	2,85
11. однос позајмљених средстава према укупним и сопственим изворима финансирања	0.76	0.65	0.76
12. коефицијент покрића на име расхода	0,2	0,1	0,2

7.4 Дискусија о резултатима компаративне анализе

Компаративна анализа финансијских извештаја три банке показала је значајне разлике међу дванаест анализираних индикатора. Истраживани индикатори су се тicali пословне активности и финансијске структуре. Део који се бави дискусијом међусобно ће упоређивати сваки индикатор за све три банке.

7.4.1 Анализа општег рача ликвидности

Што се тиче првог индикатора, општег рача ликвидности, може се приметити јасна разлика у три посматране банке. ERSTE банка има највише проблема са ликвидношћу (од наведене три банке), јер вредности индикатора за ову банку налазе се испод

⁶¹ Финансијски извештаји за Procredit банку за 2010., извор: АПР

⁶² Финансијски извештаји за Procredit банку за 2011., извор: АПР

⁶³ Финансијски извештаји за Procredit банку за 2012., извор: АПР

стандарда гране за овај индикатор, који износи 1,18. Може се приметити и да Procredit банка има најмање проблема с ликвидношћу, док је ситуација нешто лошија у случају КБЦ банке.

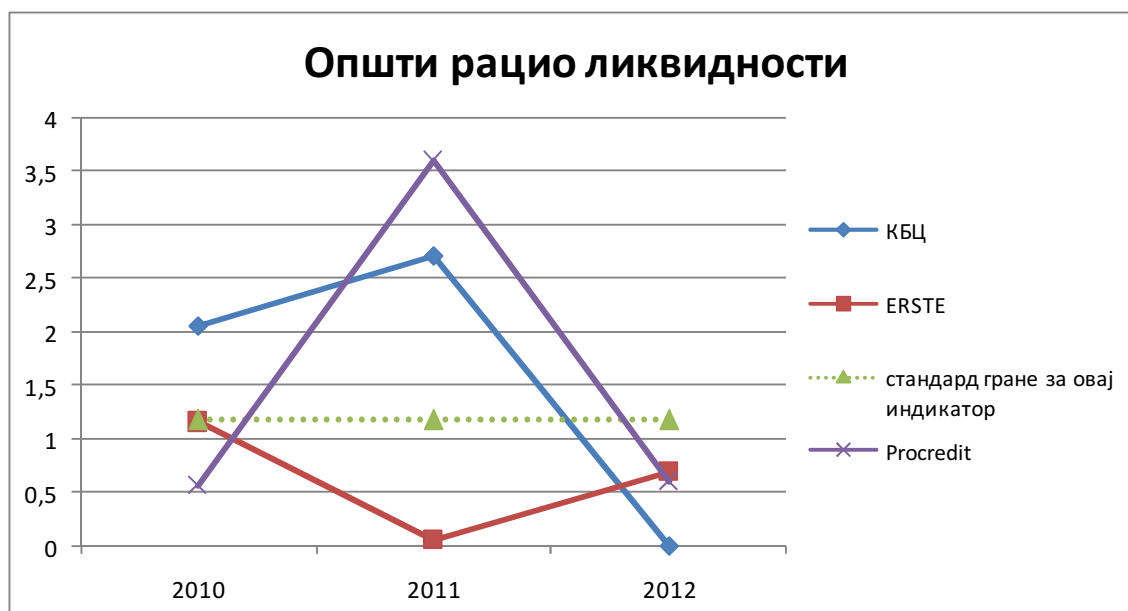

График бр.1 – општи рацио ликвидности за три посматране банке

7.4.2 Анализа ригорозног рациа ликвидности

Ригорозни рацио ликвидности (или ACID тест) такође има различите вредности за све три банке. Оно што се може приметити одмах са графика испод, је чињеница да све три банке бележе вредности испод стандардне вредности за ову грану. КБЦ банка бележи најбољу динамику овог рациа. Procredit банка бележи вредности овог индикатора око 0,2, док ERSTE бележи пад, па затим раст овог индикатора у 2012. години, где се изједначава са вредношћу индикатора Procredit банке за 2012. годину.

График бр.1 – ригорозни рацио ликвидности за три посматране банке

7.4.3 Анализа нето обртних средстава

Трећи посматрани индикатор, нето обртна средства, повезан је са ликвидношћу. Веза се огледа у томе што су нето обртна средства већа, фирма је ликвиднија. КБЦ банка бележи позитивне вредности нето обртних средстава, све до 2012. године. То говори да су укупна обртна средства којима ова банка располаже већа од краткорочних обавеза. Што се тиче ЕРСТЕ банке, бележе се негативне вредности нето обртних средстава, што говори да су краткорочне обавезе далеко веће (разлика већа од 8 милијарди динара) од укупних обртних средстава. А што се тиче Procredit банке, након стагнације бележи се пад нето обртних средстава и вредности овог индикатора испод нуле, за 2012. годину.

Графикон 3. испод, представља тродимензионални приказ овог индикатора.

График бр.2 – нето обртна средства за три посматране банке.

7.4.4 Анализа стопе пословног добитка и стопе нето добитка

Четврти и пети посматрани индикатор, стопа пословног и стопа нето добитка, морају се посматрати заједно. Procredit банка бележи највећи раст вредности за ова два индикатора (оба имају негативне вредности, до 2012. године, откад почињу позитивне вредности за оба рача), док КБЦ банка има вредност 0 за стопу пословне добити, а бележи негативан тренд када се ради о стопи нето добитка. То говори о смањењу нето прихода од реализације. ЕРСТЕ банка бележи стабилније вредности ових индикатора, али приметан је тренд опадања.

График 3 – стопа пословног добитка за три посматране банке

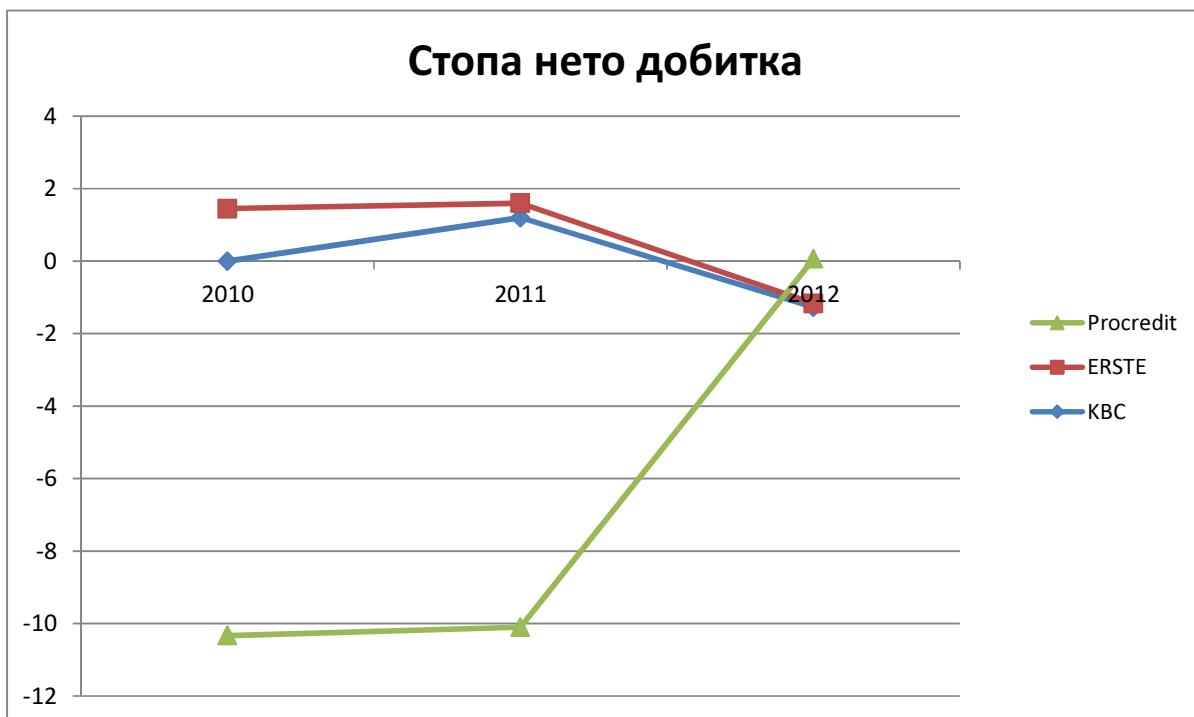

График бр.4 – стопа нето добитка за три посматране банке

7.4.5 Анализа стопе приноса на укупна пословна средства

Следећи посматрани индикатор бави се односом између нето добитка и укупних пословних средстава. Стандардне вредности за овај индикатор су износ нето добитка на 100 динара укупних пословних средстава. Па тако, КБЦ банка бележи најслабију стопу (0), затим, ЕРСТЕ која има 1 динар нето добитка на 100 динара укупних пословних средстава, у 2012. години. Procredit банка бележи највећу вредност овог индикатора, тако што је два динара нето добитка остварено на 100 динара укупних пословних средстава, у 2012. години.

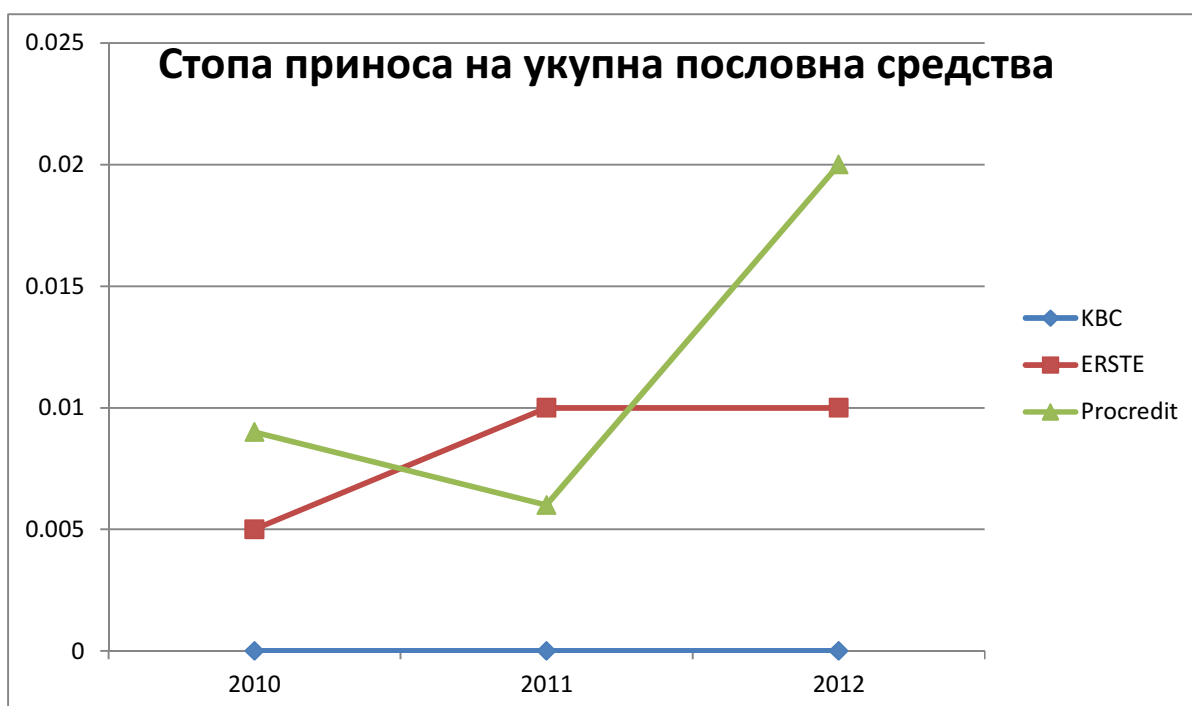

График 5 - стопа приноса на сопствена пословна средства за три посматране банке

7.4.6 Анализа стопе приноса на сопствена пословна средства

Стопа приноса на сопствена пословна средства представља однос нето добити и уложених сопствених средстава. Овај индикатор је посматран, такође, на основу финансијских извештаја за 2010, 2011. и 2012. годину, за све три банке.

Пошто повећањем добити или повећањем обрта сопствених средстава, долази до максимизације стопе приноса на сопствена средства, може се уочити динамика опадања стопе приноса на сопствена пословна средства код Procredit банке, те стога ова банка бележи најлошији резултат у компаративној анализи три банке. (Ерсте банка бележи растуће вредности индикатора, док су сопствена средства КБЦ банке покривена губитком у односу од -0,16, у 2012. години).

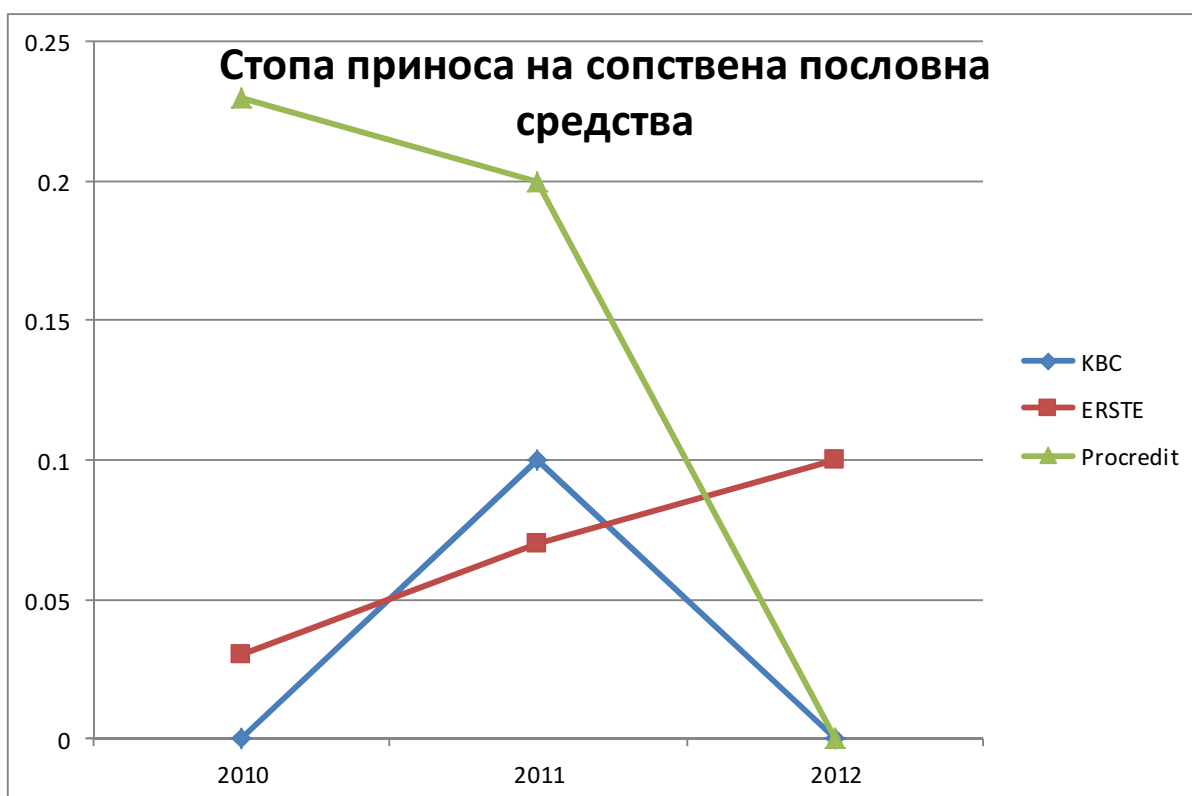

График 6 - стопа приноса на сопствена пословна средства за три посматране банке

7.4.7 Коефицијент обрта укупних обртних средстава

Коефицијент обрта укупних обртних средстава, као показатељ пословне активности банке, рачуна се као однос укупних пословних расхода и просечних обртних средстава. Када се посматра овај индикатор за три испитане банке, добијају се следећи подаци:

- коефицијент обрта укупних обртних средстава у КБЦ банци, за три посматране године, показује константан раст, тј. просечна обртна средства су коришћена просечно 0,1, 0,16 и 0,2 пута годишње да би се плаћали пословни расходи;
- коефицијент обрта укупних обртних средстава, у ЕРСТЕ банци, показује раст, након почетне стагнације, јер су просечна обртна средства коришћена просечно 0,16 пута годишње да би се плаћали пословни расходи, за разлику од претходне две године;
- коефицијент обрта укупних обртних средстава, у Procredit банци, након слабијег пада, показује значајан раст вредности коефицијента.

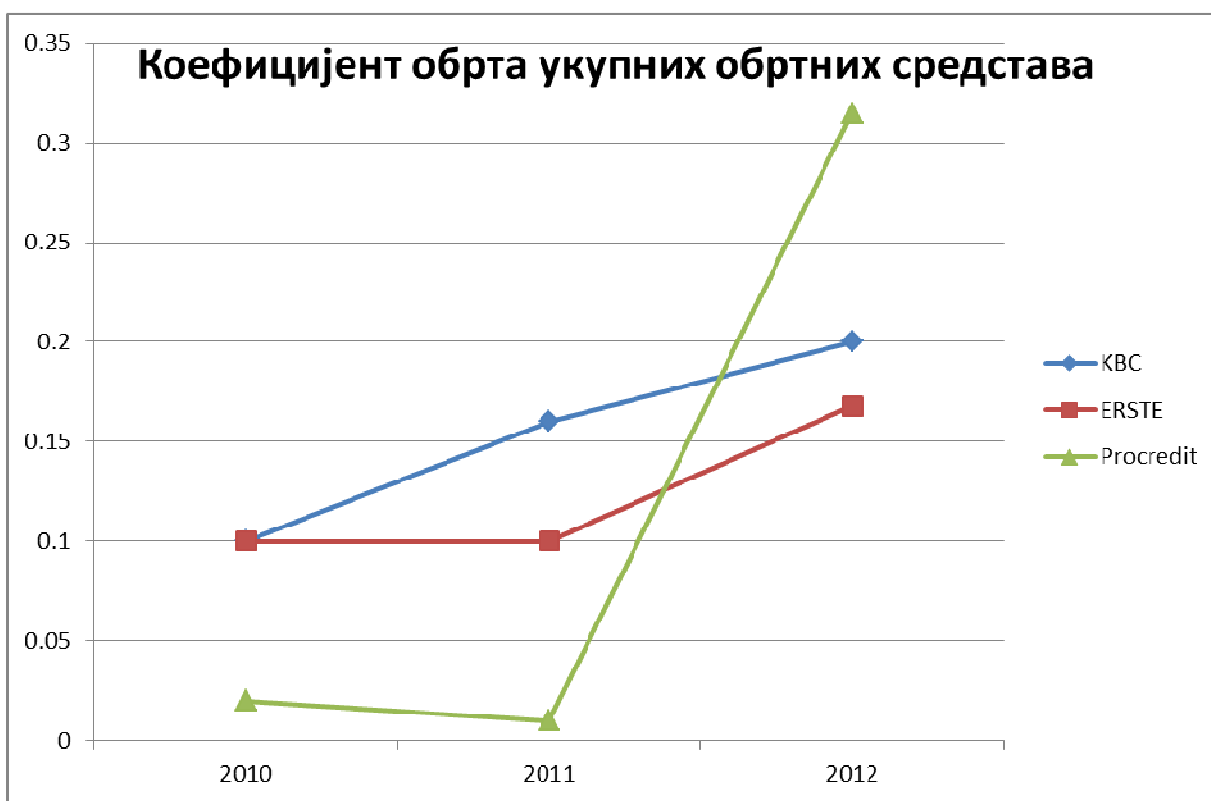

График 7 – коефицијент обрта укупних обртних средстава за три посматране банке

7.4.8 Коефицијент обрта укупних пословних средстава и сопствених средстава

Коефицијент обрта укупних пословних средстава представља однос нето прихода од реализације и просечних пословних средстава. Показује да је предузеће на сваки динар улагања финансираних из сопствених извора остварило нето приходе од реализације у Х износу. Овај коефицијент показује општу ефикасност укупних пословних средстава

банке. Ефикасност се најбоље испољава када се изврши поређење са претходним годинама и може се рећи да са повећањем прихода сразмерно се повећава и коефицијент обрта укупних пословних средстава. Овај коефицијент представља парцијалну детерминанту рентабилности сопственог капитала односно повећања сопствених извора финансирања у укупним пословним средствима предузећа. Па тако нпр. за 2012. годину, што се тиче КБЦ банке, овај индикатор износи 0,14, што значи да је банка на сваки уложени динар финансиран из сопствених извора остварила нето приход у износу од 0,14 динара. Што се тиче ЕРСТЕ банке, овај индикатор износи 0,17, што значи да је банка на сваки уложени динар финансиран из сопствених извора остварила нето приход у износу од 0,17 динара. Што се тиче Procredit банке, овај индикатор износи 0,28, што значи да је банка на сваки уложени динар финансиран из сопствених извора остварила нето приход у износу од 0,28 динара.

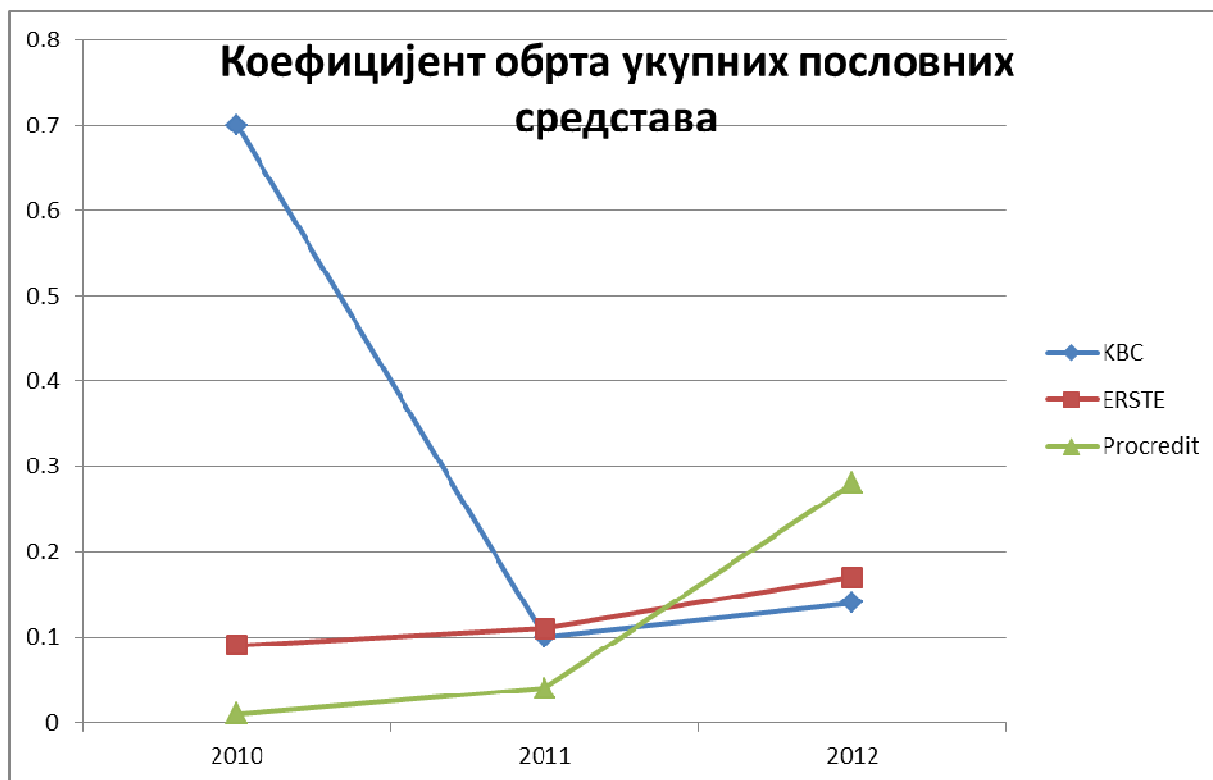

График 8 – коефицијент обрта укупних пословних средстава за три посматране банке

Коефицијент обрта сопствених средстава означава однос нето прихода од реализације и сопствених средстава (капитала). Показује вредност оствареног прихода на основу уложених сопствених средстава. Уколико би вредност нето прихода од продаје била виша у односу на вредност сопствених средстава и уколико би имала тенденцију раста, то би свакако било негативно услед чињенице да такав однос значи да предузеће послује интензивно са позајмљеним средствима. С тим у вези, произилази закључак да

што су већи приходи од продаје у односу на сопствена пословна средства утолико више може настати неповољнија ситуација у погледу сигурности и финансијске структуре предузећа.

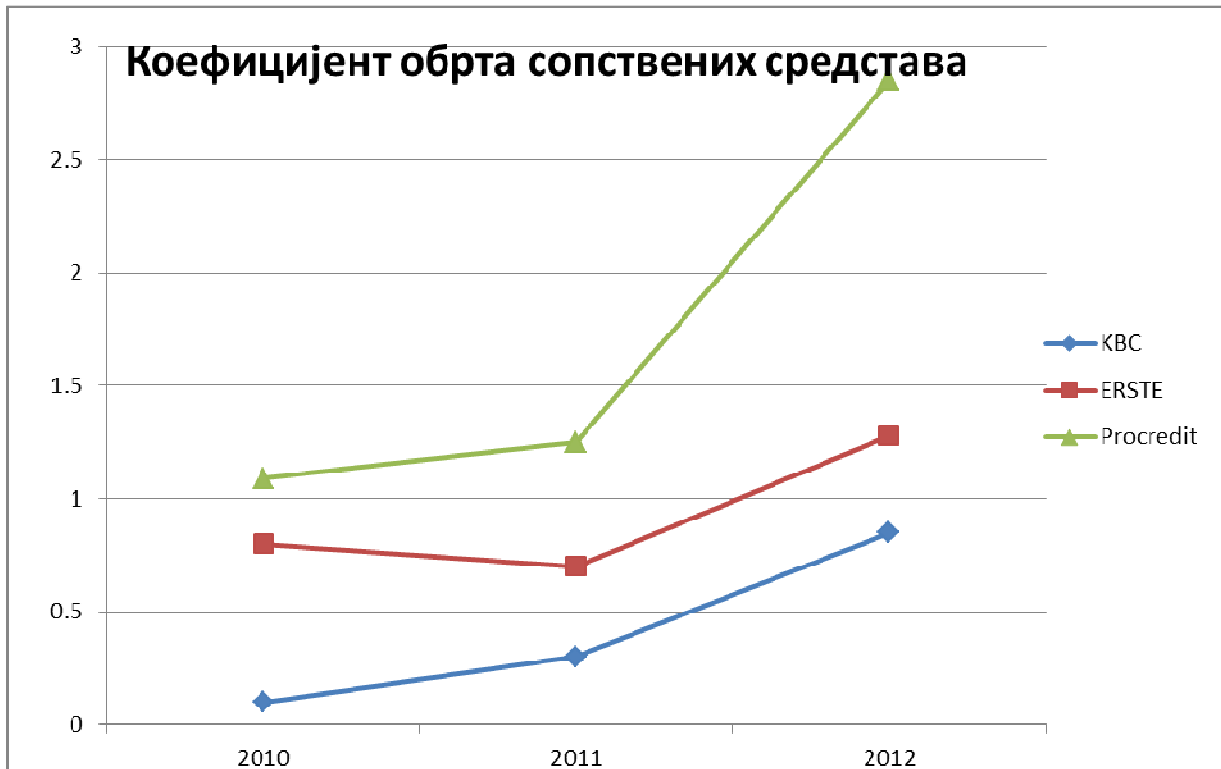

График 9 – коефицијент обрта сопствених средстава за три посматране банке

7.4.9 Индикатор позајмљених средстава према укупним и сопственим изворима средстава

Индикатор позајмљених средстава према укупним и сопственим изворима средстава представља учешће позајмљених у укупним изворима финансирања. Индикатор позајмљених средстава према укупним и сопственим изворима средстава за КБЦ банку, за 2010., 2011. и 2012. годину, износи респективно 0,7, 0,7 и 0,1, а то значи да је сваки динар улагања у пословну имовину прибављен путем дугова, краткорочних или дугорочних, у износу од 0,7 динара (односно 0,1 динар, за 2012. годину), а остатак од 0,3 динара (односно 0,7 динара, у 2012. години), финансиран је из сопствених извора.

Индикатор позајмљених средстава према укупним и сопственим изворима средстава за ЕРСТЕ банку, за 2010., 2011. и 2012. годину, износи респективно 0,7, 0,6 и 0,2, а то значи, нпр. за 2012. годину, да је сваки динар улагања у пословну имовину прибављен путем дугова, краткорочних или дугорочних, у износу од 0,2 динара, а остатак од 0,8 динара финансиран је из сопствених извора. Приметан је пад овог индикатора, што

означава пораст сопствених извора у финансирању улагања. Док за Procredit банку, за 2010., 2011. и 2012. годину, вредности индикатора износи респективно 0,76, 0,65 и 0,76. Дакле приметна је минимална варијација. Не постоји јасан стандард овог односа, али се може рећи да се све док је камата на обавезе мања од приноса на позајмљена средства, остварује циљ инвеститора да туђим средствима увећа капитал.

7.4.10 Коефицијент покрића расхода на име камате

Коефицијент покрића расхода на име камате, који одражава оптерећеност пословног добитка финансијским расходима на име камате. Индикатор покрића расхода на име камате за КБЦ банку износи 0 (за све три године), за Ерсте банку износи 0,4, док за Procredit банку износи 0,94. Сваки динар расхода на име камате у КБЦ банци је покривен са 0 динара пословног добитка. Сваки динар расхода на име камате у Ерсте банци, за 2010., 2011. и 2012. године, покривен је респективно са 0,1, 0,4 и 0,4 динара пословног добитка. Сваки динар расхода на име камате у Procredit банци, у 2010., 2011. и 2012. године, покривен је респективно са 0,2, 0,1 и 0,2 динара пословног добитка.

7.5 Анализа хипотеза

Овај рад је посматрао три посебне хипотезе:

Прва хипотеза под називом: *„Анализа финансијских извештаја доприноси бољем управљању приходима и расходима банке“* је доказана кроз теоријско посматрање свих битних фактора неопходних за анализу финансијских извештаја једне банке. Друга посматрана хипотеза дефинисана као: *„Динамичко посматрање рацио показатеља представља најбољи начин за управљање билансом једне банке“* је потврђена кроз рацио анализу 12 индикатора кроз три године за три посматране банке. Трећа посматрана хипотеза дефинисана као: *„Посматрани индикатори рацио анализе, који говоре о активности, ликвидности, рентабилности, финансијској структури банака, у директној су корелацији са пословним резултатима посматраних банака“*, доказана је упоређивањем вредности добијених показатеља, са пословним резултатима банке, за три године. Erste банка бележи константан раст прихода, као и раст профита, за све три посматране године (2010., 2011., 2012. година). Procredit банка бележи такође константан раст профита и прихода, за све три посматране године. Док, ситуација у вези КБЦ банке је мало другачија. Иако банка бележи константан раст прихода, профит је у константном паду. Да би се објаснила ова појава, довољно је анализирати 12 посматраних индикатора и приметити директну везу између пословних резултата и вредности ових индикатора, који су темељно анализирани у претходном делу дискусије.

Према томе, може се закључити да су све три помоћне хипотезе успешно доказане, што кроз теоријски приказ домаћих и страних аутора, па тако и кроз практичну рацио анализу дванаест индикатора, везаних директно за пословање три посматране банке.

8. ЗАКЉУЧАК

У првом делу рада је изучаван процес финансијског извештавања у банкама који се односи на дефинисање биланса стања и биланса успеха као и његовог значаја за саму банку. Такође, процес финансијског извештавања је обухватио и банкарске агрегате који се састоје из кредитног, финансијског и депозитног потенцијала банке, кредитних и некредитних пласмана и резерви. Управљање билансом банке, као једним веома сложеним банкарским процесом, је подељен на две целине и то: управљање билансом стања и билансом успеха где је показано да банка може адекватно управљати приходима, расходима што одсликава њену способност пословања. Наравно, процес управљања билансом стања и успеха је уоквирен и дефинисан одређеном законском регулативом – тзв. Базелским споразумом који је дефинисао тзв. 3. стуба Споразума о капиталу из 1988. године који је прописао законске норме у виду нужног нивоа капитала који је неопходан да би банке покриле губитке током свог пословања. Такође, концепт управљања билансом банке заснива се на тзв. рацио бројевима који представљају показатеље који служе за оцену бонитета банке.

Наравно, треба рећи да организација управљања пасивом помаже менаџменту да боље изврши контролу над својим обавезама, ликвидношћу и омогућава већу стабилност пословања. Такође, процес управљања пасивом има велики значај за целокупно банкарско пословање. У свом пословању, банке се сусрећу са низом финансијских ризика који могу негативно да се одразе на њено пословање од којих су најзначајнији: кредитни ризик, ризик ликвидности, оперативни ризик, репутациони ризик, стратешки ризик, правни ризик, пословни ризик и ризик улагања банке.

Процес управљања кредитним ризиком је веома сложен јер га чине процес идентификације, мониторинга, мерења изложености банке, организације адекватне контролне функције која се састоји из интерне контроле и интерне ревизије. Банкарско пословање је изложено дејству каматног ризика који настаје услед промена каматних стопа. Наравно, банка је изложена и дејству ризика ликвидности до кога долази услед промене ликвидне позиције банке. Најчешћи узрок ризика ликвидности су постојање кредитног и тржишног ризика. За спречавање ризика, неопходно је постојање развијеног информационог система. Процес управљања ризиком ликвидности спроводи борд директора, старији менаџмент и одбор за управљање активом и пасивом (ALCO одбор).

Банка се сусреће и с појавом оперативног ризика који укључује три групе фактора: интерне, екстерне и неадекватно понашање запослених. Уколико банка стекне негативан утицај на тржишту, долази до појаве репутационог ризика. Приликом улагања у основна средства и друга правна лица, настаје ризик улагања којим банка стиче удео или акције лица које није лице у финансијском сектору. Услед неиспуњавања уговорних и законских обавеза, долази до појаве правног ризика

проистеклог услед судских спорова. Поред наведених ризика, банка се суочава с појавом пословног ризика који настаје као последица смањења прихода и тешко га је дефинисати јер је флуидног карактера. С друге стране, поред пословног ризика, банка се сусреће и с појавом стратешког ризика који настаје услед недостатка стратегије дугорочног развоја у руководећој структури. Према томе, управљање банкарским ризицима се своди на минимизирање апсолутног нивоа ризика банке. У банкарском пословању, постоји велики број финансијских индикатора од којих су најпознатији рацио бројеви. Рацио бројеви одражавају однос билансних позиција активе и пасиве, тј. однос текућег и претходног пословања. Најчешћи индикатори су: индикатор ликвидности, рентабилности, активности, финансијске структуре и тржишне вредности. Управљање билансом банке, као што је поменуто, обухвата и управљање билансом успеха који обухвата процес управљања приходима, каматним и некаматним расходима, оперативним трошковима банке, нето каматном маржином. Сви наведени процеси доприносе бољем сагледавању структуре биланса успеха банке и могућност да банка минимизује своје губитке током свог пословања.

Компаративном анализом пословања три банке (KBC banka, Procredit banka и Erste Banka) испитивани су поменути финансијски индикатори.

На крају, може се закључити да ће досадашњи резултати послужити као добра полазна основа и у будућим истраживањима. Наравно, то значи да ће ови резултати допринети бољем развоју ревизије и рацио анализе банака и у будућности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Allen M., Rosenberg C., Keller C., Setser B., Roubiel N., Balance sheet approach to financial crisis 2012.
2. Australian shareholder' association, The top 15 financial ratios, , 2010.
3. Бараћ С., Стакић Б., Хацић М., Иваниш М., *Практикум за банкарско пословање*, Универзитет „Сингидунум“, Београд, 2007.
4. Барјактаровић Л., *Управљање ризиком у финансијском пословању*, Београд, 2009.
5. Ђурчић У., *Банкарски портфолио менаџмент: стратегијско управљање банком, билансом и портфолио ризицима банке*, Нови Сад, Фелтон, 1995.
6. De Weert F., Bank and insurance capital management, 2011.
7. Финансијски извештаји за КВС банку 2012.
8. Финансијски извештаји за ERSTE банку 2012.
9. Финансијски извештаји за Procredit банку 2012.
10. Финансијски извештаји за Procredit банку за 2010., извор: АПР
11. Финансијски извештаји за Procredit банку за 2011., извор: АПР
12. Финансијски извештаји за ERSTE банку за 2010., извор: АПР
13. Финансијски извештаји за ERSTE банку за 2011., извор: АПР
14. Финансијски извештаји за КВС банку за 2010., извор: АПР
15. Финансијски извештаји за КВС банку за 2011., извор: АПР
16. Gibson C., Financial reporting and analysis, 2013, Mason
17. Grening H., Brajović S., - Analyzing and managing banking risk, Banca d'Italia, 2003.
18. Хацић М., *Банкарство*, Универзитет „Сингидунум“, Београд, 2009.
19. Heffernan S., Bank and banking modern banking, John Wiley & Sons, 2005.
20. Ерцеговац Д., Момчиловић М., *Инвестициона стратегија пословних банака на финансијским тржиштима*, Београд, 2012.
21. Јовановић И., *Управљање пасивом банке*, магистарски рад, Подгорица, 2010.
22. Kupper E.F. – Risk management in Banking, 1999
23. Лазић Ј., *Анализа финансијских извештаја банке и других финансијских институција*, Висока пословна школа струковних студија, Београд, 2009.
24. Лукић Р., *Банкарско рачуноводство*, Економски факултет, Београд, 2002.
25. Матић В., *Банкарски ризик 4: Кредитни ризик*, Банкарство 1-2, Београд, 2008.
26. Матић В., *Банкарски ризик 5: тржишни ризик*, банкарство 3-4/08
27. Матић В., *Банкарски ризик 6: Ризик ликвидности*, Банкарство 5-6, Београд, 2008.
28. Матић В., *Банкарски ризик 7: Оперативни ризик*, Банкарство 7-8, Београд, 2008.
29. Матић В., *Банкарски ризик 9: Пословни ризик*, Банкарство 11-12, Београд, 2008.
30. Martin R. – Credit Portfolio modelling Handbook, Credit Suisse/First Boston
31. Матић В., *Банкарски ризик 8: Законски ризик*, Банкарство бр. 9-108/08
32. Muldel C. Assessing the Danger, Finance and development, December 2002.
33. Савић М., *Рацио анализа у ревизији пословања банке*, Сингидунум ревија, Vol 5, Београд, 2008.

34. Scheck G. – Risk management and Value creation in financial institution, John Wiley & Sons, 2002.
35. Spurga R., Balance sheet basics, financial management for non-financial managers, 2004.
36. Станишић М., Улога одбора за ревизију у банкама, Банкарство бр. 7-8/2006.
37. Stephanou C., Mendoza J.C. – Credit Risk management under Basel II – an overview and implementation issues for developing countries, World Bank Policy Research Working Paper 3556, 2005
38. Шкарић Јовановић К., Теорија и анализа биланса, Економски факултет, 2010
39. Вујовић В., *Управљање банкарским ризицима*, часопис Банкарство бр. 3-4, Београд, 2003.
40. Warwick B ed. – Handbook of Risk, John Willey & Sons, 2003.
41. Working Paper on Risk Sebsitive Approaches for equity Exposires in the Banking book for IRB Banks, Basel Commitee on Banking Supervision, 2001.
42. www.ekof.kg.rs приступљено дана 01.11.2013.
43. www.ekof.bg.rs приступљено дана 02.11.2013.
44. www.ipf.rs приступљено дана 03.11.2013.
45. www.nbs.co.rs приступљено дана 04.11.2013.
46. www.megatrend-info.com, финансијска анализа, приступљено дана 09.12.2013.
47. www.mfin.rs, финансијска анализа, приступљено дана 10.12.2013.
48. Zaponnidis C. ed., *New trends in Banking Management*, Physisca, Verlag, 2002.
49. Зеленовић В., *Корпоративно управљање билансом банке*, Београд, 2009.
50. Жаркић Јоксимовић др Н., *Управљање финансијама*, Факултет организационих наука, Београд, 2009.

СПИСАК СЛИКА

<i>Слика 1. Модел управљања односом између активе и пасиве</i>	<i>26</i>
<i>Слика 2. Међузависност различитих врста ризика</i>	<i>40</i>
<i>Слика 3. Процес управљања ризиком ликвидности - Матић, Банкарски ризик, 2003.....</i>	<i>44</i>
<i>Слика 4. Организациона структура трансакција банкарских услуга – Zaponnidis C.ed., New trends in banking m anagement.....</i>	<i>65</i>

СПИСАК ТАБЕЛА

<i>Табела 1. Извештај о новчаним токовима</i>	<i>22</i>
<i>Табела 2. Основна структура биланса стања банке</i>	<i>24</i>
<i>Табела 3. Оквир Базелског споразума</i>	<i>31</i>
<i>Табела 4. Процес управљања активом и пасивом</i>	<i>34</i>
<i>Табела 5. Утицај промене каматних стопа на финансијски положај кредитора и зајмотражиоца</i>	<i>42</i>
<i>Табела 6. Биланс стања КБЦ банке на дан 31.12.2012.</i>	<i>68</i>
<i>Табела 7. Биланс успеха КБЦ банке на дан 31.12.2012.</i>	<i>69</i>
<i>Табела 8. Токови готовине из пословних активности КБЦ банке на дан 31.12.2012.</i>	<i>70</i>
<i>Табела 9. Финансијски показатељи за КБЦ банку за 2010., 2011. и 2012. годину</i>	<i>71</i>
<i>Табела 10. Биланс стања ЕРСТЕ банка на дан 31.12.2012.</i>	<i>72</i>
<i>Табела 11. Биланс успеха ЕРСТЕ банке на дан 31.12.2012.</i>	<i>73</i>
<i>Табела 12. Токови готовине ЕРСТЕ банке на дан 31.12.2012.</i>	<i>74</i>
<i>Табела 13. Финансијски показатељи за ЕРСТЕ банку за 2010., 2011. и 2012. годину</i>	<i>76</i>
<i>Табела 14. Биланс стања Procredit банке на дан 31.12.2012.</i>	<i>77</i>
<i>Табела 15. Биланс успеха PROCREDIT банке на дан 31.12.2012.</i>	<i>79</i>
<i>Табела 16. Извештај о токовима готовине Procredit банке на дан 31.12.2012.</i>	<i>80</i>
<i>Табела 17. Финансијски показатељи за PROCREDIT банку за 2010., 2011. и 2012. годину</i>	<i>81</i>